

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
Факультет історії та філософії
Кафедра нової та новітньої історії

Кваліфікаційна робота

на тему:

**«СУЧАСНИЙ ЗАКЛАД КУЛЬТУРИ:
СУТНІСТЬ ФЕНОМЕНУ ТА ЙОГО ФУНКЦІЇ»**

Студентки 4 курсу
денної форми навчання
спеціальності
034 Культурологія
Шамши Анастасії
Керівник к.пед.н., доц.

Національна шкала _____

Кількість балів: ____ Оцінка: ECTS ____

Члени комісії

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Одеса-2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА КУЛЬТУРИ: ІСТОРИЧНІ ТА СУЧАСНІ ВИМІРИ	5
1.1. Історичні коріння формування української національної ідентичності	5
1.2. Сучасний контекст культурних процесів в Україні: тенденції та виклики	10
1.3. Фактори, що визначають українську національну ідентичність та культуру: соціокультурний аналіз	18
Висновки до першого розділу	25
РОЗДІЛ 2 КУЛЬТУРНІ ЗАКЛАДИ ЯК КАТАЛІЗАТОР ДІАЛОГУ МІЖ СУСПІЛЬСТВОМ ТА КУЛЬТУРОЮ.	28
2.1. Роль музеїв, галерей, театрів у реалізації культурної політики: аналіз досвіду та практик	28
2.2. Вплив культурних закладів на формування громадської думки та національної ідентичності: механізми та стратегії	33
2.3. Сучасні підходи до організації культурно-освітньої діяльності: інноваційні методи та програми	39
Висновки до другого розділу	44
РОЗДІЛ 3 ЕВОЛЮЦІЯ КУЛЬТУРНИХ ПРОЄКТІВ В УКРАЇНИ	48
3.1. Ретроспективний аналіз трансформації культурних проєктів на прикладі конкретних ініціатив.	48
3.2. Взаємодія культурних проєктів з ідеологічними та політичними процесами в сучасному українському просторі.	51
3.3. Прогнозування перспектив розвитку української культури в умовах сучасності: соціокультурні виклики та стратегічні підходи.	56
Висновки до третього розділу	59
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТКИ	68

ВСТУП

Наша країна зараз переживає непрості часи. Останні роки як ніколи став зрозумілий термін «культурна дипломатія», коли через призму культури, а особливо її представників (творів митців, роботи творчих колективів) світова спільнота формує свою думку стосовно тої чи іншої нації. Також розвиток культури напряду впливає на самоідентифікацію людини на всіх її рівнях – особистісному, суспільному, національному. Саме тому культурні діячі, інтелігенція ставали першими жертвами тоталітарних режимів, або рупором їх пропаганди.

Україна може та має піти іншим шляхом, де культура насправді служить культивуванню кращих рис в людях, мотивує їх до творчості, рефлексії, самовираження. І роль закладів культури тут виступає однією з ключових. Що і стало причиною обрати тему «Сучасний заклад культури: сутність феномену та його функції».

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що сьогодні визначальну роль у протистоянні спроб розколоти країну за ідеологічними і національними ознаками повинна відігравати українська національна ідентичність та культура. Сучасний культурний заклад виступає в ролі ініціатора і модератора дискусії між суспільством та культурою.

Ступінь розробленості проблеми. Дослідженню аспектів дозвілля, його історико-культурній еволюції присвячені дослідження таких вчених, як Н. Бабенко, В. Вовк, О. Ісайкіної, О. Копієвської, Н. Кулик, О. Лукашевич, І. Петрової, Л. Поліщук, С. Садовенко, О. Скнар, Н. Цимбалюк, Є. Чмихало та інших.

Метою роботи є:

- дослідження і аналіз значення культуротворчої місії сучасних закладів культури в контексті збереження, розвитку та підтримки культурної спадщини нашого народу,
- стимулювання творчості та інновацій у культурній сфері.

- на основі отриманих результатів сформулювати рекомендації щодо підвищення ефективності культуротворчої діяльності закладів культури в Україні.

Завдання:

- проаналізувати теоретичні аспекти культуротворчості та її значення для сучасного суспільства,
- вивчити історичні аспекти розвитку культурної діяльності в Україні,
- дослідити сучасний стан культурної сфери України та роль закладів культури у формуванні та підтримці національних цінностей,
- визначити основні фактори, що впливають на ефективність культуротворчої діяльності сучасних закладів культури,
- проаналізувати досвід провідних закладів культури в Україні та за кордоном у реалізації своєї культуротворчої місії.

Об'єктом дослідження є сучасна українська національна ідентичність та культура. **Предметом дослідження** є діяльність закладів культури та її вплив на культурне життя суспільства

Практична значущість дослідження. Трансформація розуміння поняття та ролі закладу культури в суспільному житті є важливим соціокультурним моментом у історії України. Результати дослідження можуть допомогти краще зрозуміти фактори, які сприяють утриманню цінностей та традицій українського народу в умовах сучасного світу.

Також матеріал може послужити основою для розробки стратегій та програм у сфері культурної політики, спрямованих на поширення української культури. Дослідження також може викликати обговорення та інтерес до проблем української ідентичності, як в Україні, так і за її межами.

Структура роботи. Робота складається з трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний об'єм роботи – ____ сторінок.

РОЗДІЛ 1. СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА КУЛЬТУРИ: ІСТОРИЧНІ ТА СУЧАСНІ ВИМІРИ

1.1. Історичні коріння формування української національної ідентичності

Кожна людина так чи інакше ставить перед собою питання «Хто я?». і на відміну від інших так званих вічних питань про сенс життя або пошук причин подій, які відбуваються, на це питання неможливо дати відповідь один раз і на все життя. Тому що змінюється світ, оточуючі умови. Що вимагає від людини кожного разу нових відповідей відповідно до задач, які стоять перед нею. Особливо в парадигмі розуміння себе, своєї ролі в цьому світі. Що в комплексі визначає ідентичність людини.

Слово «ідентичність» походить від латинського «*identicus*», що перекладається як «однаковий, тотожний» [1].

Тобто в процесі ідентичності людина бачить свою схожість з кимось або чимось, ототожнює себе з певними явищами, феноменами тощо. У кожного своя ідентичність в залежності від пріоритетних сфер, орієнтирів, життєвого досвіду, власних нахилів. Наприклад, якщо для людини важливі сімейні цінності, вона ідентифікує себе з власною родиною, відповідною філософією. Де, наприклад, недопустимі подружні зради, розлучення тощо. Якщо ж людина ідентифікує себе з власним розумінням свободи, в тому числі від сімейних уз, то в її картині світу можуть легко вписатися відносини без відповідальності, наприклад. В цьому випадку значимість одного об'єкту ідентичності відбувається на рахунок не значимості іншого об'єкту, який за своєю природою є протилежним до об'єкту, якому та чи інша особистість надає значення.

Іноді в свідомості людини співіснують кардинально різні поняття, але і тут вона приводить свої аргументи, власний досвід та життєву філософію.

Тобто поняття ідентичності досить розмите та здебільшого несе в собі риси власного досвіду та виборів окремої людини, яка є носієм ідентичності.

Так як людина – істота багатопланова, тому як правило вона є носієм багатьох ідентичностей залежно від власних вподобань, нахилів, пережитого досвіду. Тому нема чітко визначеного набору ідентичностей, це здебільшого індивідуальний набір.

Ідентичності визначаються відносно зовнішніх об'єктів: соціуму, в якому знаходиться людина, діяльності, якою вона займається. Тобто феномен ідентичності є зверненням до того, що знаходиться поза людиною. Якщо у випадку рефлексії людина немов би через себе відображає отриманий досвід або аналіз того, як на неї вплинув оточуючий світ, то у випадку ідентичності вона відчуває себе частиною чогось більшого, ніж вона є сама по собі.

Історично як вид людина сформувалася в соціумі через взаємодію з собі подібними. Тому логічно, що відчуття приналежності, потреба в ньому є одними з базових потреб нашої психіки, що відображено у всі відомій піраміді Маслоу [2]:

Рис. 1.1 Піраміда Маслоу

Як бачимо, що після задоволення наших суто індивідуальних потреб, які здебільшого є фізіологічними (їжа, сон, тощо) людина переходить на інший рівень, де також задовольняє свої проблеми. Але це відбувається

здебільшого в рамках соціуму. Наприклад, потреба в безпеці також відноситься до наших безумовних потреб, яка напряду відноситься до інстинкту виживання. Але на відміну від тварин, які здебільшого тут самі за себе, людина чекає захисту від собі подібних. Що на рівні соціуму проявляється у вигляді сімейних зв'язків, соціальних служб, наявності лікарень тощо.

Не зважаючи на те, що матеріальний рівень життя сучасного суспільства дозволяє сучасним людям бути більш індивідуалістичними, ніж могли собі дозволити їх предки, потреба в приналежності в нас сильна не менше. В деяких випадках людина навіть готова йти на жертви, щоб бути прийнятою важливим для неї соціумом.

Потреба в прийнятті проявляється через очікування емоційно теплих відносин від значимих людей (родичів, партнерів), тобто мікро соціуму. Через повагу з боку макро соціуму ми чекаємо визнання наших чеснот, досягнень. Отримавши це визнання людина готова віддавати оточуючому її світу плоди реалізації свого внутрішнього потенціалу. А. Маслоу назвав це само актуалізацією. Але важливо звернути увагу, відносно чого ця само актуалізація відбувається. Тому що по своїй природі вона є причиною та наслідком взаємодії з соціумом.

Л. Чорна так класифікує види ідентичності [3]:

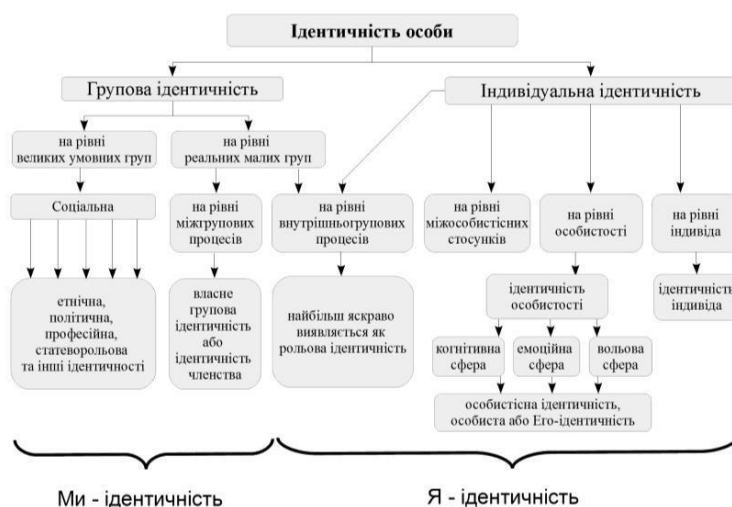

Рис. 1.2 Види ідентичності

Отже, етнічна або національна ідентичність відноситься до групової ідентичності, де людина на рівні приналежності до великої групи ототожнює своє «я».

За словами автора, сьогодні наукові дискусії точаться навколо співвідношення соціальної та індивідуальної ідентичностей, проблеми соціальної творчості як інструменту подолання суперечностей вияву ідентичностей у житті окремої людини. Аналіз цієї проблеми є в науковому доробку таких вчених, як Г. Теджфел, Ж. Тернер, С. Московічі, У. Дойс, Е. Еріксон, В. О. Васютинський, Т. Г. Стефаненко, М. О. Шульга, О. В. Швачко та інших. І це логічно, адже ідентичність водночас є психологічним, соціальним феноменом. А якщо говорити про великі групи, то і політичним, культурним, історичним. Тому не дивно, що увага до неї прикута з боку різних представників наукових напрямків.

Якщо говорити про українську ідентичність, то враховуючи культурно-історичний розвиток нашого народу, вона умовно має три концепції [4].

Перша – шовіністична концепція, яка бере початок ще з Російської імперії. Згідно неї української нації ніколи не існувало, а самі українці є малоросами, тобто чимось похідним від росіян. Але як показує історична політика російської імперії щодо інших народів, землі яких входили в її склад, вони переважно вважалися дикунами, яким несуть цивілізацію (народи Кавказу, Сибіру). Але окрім цього була досить поширеною політика дискримінації за релігійною приналежністю. Наприклад, якщо громадянин імперії приймав православ'я, він отримував сприяння для розвитку власної кар'єри, йому відкривалося більше можливостей, ніж тим, хто лишався в своїй вірі. Тому серед відомих діячів часів російської імперії практично неможливо побачити буддистів, мусульман і тим паче представників місцевих культів, якщо говорити про народи Сибіру.

Друга концепція бере за основу принцип єдності трьох народів: російського, українського, білоруського. Де старший брат – це росіяни.

Історіографія цих народів ведеться з часів Київської Русі, але варто врахувати культурно-історичний розвиток територій протягом наступних століть, вплив на ці етоси представників інших народів. Тому дискусії про старших чи молодших скоріше за все є традиційною політичною спекуляцією.

Фактично це як сперечатися, хто з індо-європейських народів більш або менш старший, розвинутий або є прямим нащадком прамови та пракультури. Хоча сюди відносяться вірмени, греки, індійці, іранці, слов'яни. Або, якщо взяти групи більш споріднених народів, сперечатися, хто більше балт – сучасні литовці, латвійці чи естонці, хоча всі вони мають спільне коріння [5].

Третя концепція – це автохтонно-вегетативна концепція авторства М. Грушевського. Згідно неї існує два полюси походження української нації. Перший полюс представлений давніми культурами, які існували тисячі років тому (трипільська, скіфська тощо). В 1974 році була знайдена найдавніша у Східній Європі палеолітична стоянка Королеве поблизу смт Королево Виноградарівського району Закарпатської області. Це найдавніша стоянка Східної Європи, вік якої приблизно мільйон років. Від неї ведеться відлік початкового заселення східної частини Європейського континенту [6].

Звісно, протягом мільйона років на території України жило багато представників народів, культур – від первісних людей до давніх греків, які заснували Ольвію, Херсонес (предок сучасного Херсону), генуезців в Криму тощо. Вони себе як українців не ідентифікували, але ці сторінки нашої історії дозволяють усвідомити, яким строкатим було наше минуле, скільки таємниць береже наша земля.

На другому полюсі за М. Грушевським українська ідентичність почалася з становлення Київської Русі з X – XI століть, коли з'явилися перші писемні пам'ятки того періоду. Що умовно доводить існування більш-менш стабільного державного утворення. Фактично цю епоху можна вважати джерелом, з якого згодом вийшла українська нація. Згідно другої концепції

ідентичності, російський та білоруський народи також вийшли з цього джерела. Але їх історію доречніше та логічніше вивчати як окремих етносів.

Якщо брати початок української ідентичності з моменту усвідомлення себе саме українцями, то історично це відбулося відносно нещодавно – в XIX сторіччі. Цей процес в тій чи іншій мірі був властивий всьому європейському континенту. На початку XX сторіччя в результаті корінних суспільно-політичних змін (Революцій в російській імперії, Першої світової війни) процес становлення української ідентичності завершився створенням Першої Української республіки, де М. Грушевський був її першим президентом. Але, на жаль, вона проіснувала недовго.

В 1920–1980-ті роки тема української ідентичності була актуальною серед діаспори (Д. Донцов, В. Липинський, Ю. Липа, І. Лисяк-Рудницький, О. Пріцак, О. Субтельний, М. Павлишин, І. Шевченко, С. Плохій та ін.). В 1990–2010-ті роки у зв'язку з розпадом СРСР та появін незалежності нашої держави це питання знову стало актуальним як серед вчених, публіцистів (Я. Грицак, Є. Головаха, С. Дацюк, Я. Дашкевич, О. Забужко, Р. Кісь, М. Попович, В. Скуратівський), так і серед літераторів (Ю. Андрухович, С. Жадан, брати Капранови, І. Карпа, А. Курков тощо) [7].

Радянський період виключав дискусії щодо окремості українського етносу, його історії, бо це каралося звинуваченням в «буржуазному націоналізмі» і ставало причиною переслідувань з боку силових структур. Через що маємо два Розстріляних Відродження, історію дисидентського руху та загублені життя політично-неблагонадійних діячів культури та мистецтва. Що досі має наслідки на розвиток сучасної української культури та історії.

1.2. Сучасний контекст культурних процесів в Україні: тенденції та виклики

Незалежність нашої держави була проголошена в 1991 році. Отже, державність сучасної України нараховує всього 33 роки, що по історичним міркам дуже мало. Це мало навіть по міркам життя людини, якщо врахувати,

що державність деяких країн триває від століть до тисячоліть. Тому не дивно, що наш соціум всі роки в тій чи іншій мірі шукав себе, своє місце в світі.

Чіткої системи періодизації культурних процесів в Україні нема, адже культура сама по собі не є чітко окресленим конструктом, а здебільшого є суспільно-історичним феноменом. В залежності від актуальних історичних процесів, запитів суспільства одні і ті ж події, явища з часом можуть сприйматися діаметрально протилежно, що говорить про активне формування українського суспільства як окремої одиниці в суспільному, культурному, історичному та політичному контекстах.

Якщо взяти хронологію історії України, яку пропонує Вікіпедія, отримаємо таку періодизацію ключових періодів розвитку нашої країни:

1. Становлення України як незалежної держави і президенство Леоніда Кравчука (1990—1994)

2. Період президентства Л. Д. Кучми (1994—2004). Помаранчева революція.

3. Період президентства Віктора Ющенка (2005—2010)

4. Період президентства Віктора Януковича (2010—2014). Революція гідності.

5. Збройна агресія Російської Федерації проти України, захоплення Криму і частини Донбасу (з 2014 р.)

6. Президентство Володимира Зеленського (з 2019 р.)

7. Російське вторгнення в Україну (з 2022)

Цей поділ досить умовний і взятий здебільшого для систематичного погляду на культурні та духовні пошуки нашого народу протягом того чи іншого періоду.

Якщо взяти час становлення України як незалежної держави, то це був період невизначеності. Досить красномовними тут виступають дві події - Всесоюзний референдум про збереження СРСР та Всеукраїнський референдум.

Всесоюзний референдум про збереження СРСР був єдиним в історії СРСР референдумом. Він відбувся 17 березня 1991 року. На референдум було винесене питання «Чи вважаєте ви за необхідне збереження Союзу Радянських Соціалістичних Республік як оновленої федерації рівноправних суверенних республік, у якій будуть повною мірою гарантуватися права і свободи людини будь-якої національності». З 185,6 млн громадян СРСР з правом голосу, куди також входило українське населення, в референдумі взяли участь 148,5 млн осіб, тобто 80,0 % виборців. На питання референдуму «Так» відповіли 113,5 млн осіб (77,85 %), «Ні» – 32,3 млн (22,15 %) [15].

Через 5 місяців 24 серпня 1991 року була проголошена Незалежність України. А ще через 4 місяці 1 грудня 1991 року відбувся Всеукраїнський референдум 1991 року щодо проголошення незалежності України. На референдум винесли одне питання: «Чи підтверджуєте Ви Акт проголошення незалежності України?». У референдумі взяли участь 31891742 осіб або 84,18 % населення України. З них 90,32 % проголосували «За». СРСР припинив своє існування 25 грудня 1991 року.

Тобто менше ніж за рік десятки мільйонів людей одностайно змінили свою думку на діаметрально протилежну. Як на рівні окремої людини, так і на рівні держави причиною подібних змін може стати подія, яка розділила життя на до та після. В сучасній історії можна привести приклад Фінляндії та Швеції, які через повномасштабну війну в Україні кардинально змінили своє ставлення щодо членства в НАТО. Але ніяких масових заворушень на території України в той період не відбувалось. В публічному полі точилися політичні дискусії, відбувалися масові демонстрації прихильників тих чи інших політичних напямків. Але звичне життя продовжувалось.

Тому можна стверджувати, що високі результати ствердної відповіді були нічим ні іншим, ніж звичною практикою тоталітарних суспільств, де люди масово погоджуються з думкою, яку їм хоче запропонувати правляча верхівка. Де заходи типу виборів, референдумів носять лише формальний характер. Подібна практика отримала відродження в сучасній РФ, Білорусі та

інших країнах колишнього СРСР, де був взятий курс на утвердження диктатури. Населення при такому політичному режимі в переважній більшості політично, соціально пасивне, серед населення панує некритичне мислення. Що є природнім наслідком мінімального впливу на політичну обстановку у власній країні, а також цілеспрямованої політики проти опозиції та з окремим незгодними з режимом людьми. Це досить гостро проявилось серед сучасних росіян та білорусів.

І, на жаль, довгий час було властиве українцям. Наприклад, в переконанні, що хтось має прийти та навести порядок, а від простих громадян нічого не залежить. В психології це явище називається вивчена безпорадність, яка здебільшого є наслідком впливу травмуючої ситуації, на яку об'єкт (людина чи високо організована тварина, наприклад, собака) не могли вплинути. Враховуючи травматичність ХХ століття, і те, як методично поколіннями знищувались люди, які могли та хотіли творити, працювати (інтелігенція, куркулі), не дивно, що оговтання від такого досвіду теж займає довгий час.

Якщо говорити про події після проголошення незалежності, то час згодом показав, що, не зважаючи на всезагальну ствердну відповідь щодо утвердження незалежності нашої держави, мільйони людей не зробили цей вибір свідомо. Адже тільки так можна пояснити, чому на перших президентських виборах перемогу здобув не лідер Народного руху України В'ячеслав Чорновіл, а колишній завідувач ідеологічного відділу, секретар Центрального комітету Комуністичної партії України Леонід Кравчук, якого навіть зараз кличуть «фарбованим лисом», що є відсилкою до однойменної казки І. Франка. Таким чином українці оцінюють, говорячи сучасною мовою, перевдягання першого президента незалежної України від головного комуністичного ідеолога до ідеолога протилежних цінностей.

Після президенства Леоніда Кравчука (1990 – 1994 роки) настав період президенства Л. Д. Кучми (1994 – 2004). Політичним опонентом майбутнього президента був В. Симоненко – голова тодішньої комуністичної

партії України. Що говорить про високу популярність комуністичних ідей в тогочасному суспільстві. Враховуючи, що з 1991 по 1999 роки наша країна перебувала в глибокій економічній кризі через втрату 60 % свого ВВП, не дивно, що мільйони людей зневірилися в ідеалах демократії, незалежності України. А тому ностальгували за минулим. Тільки в 2000-х роках ситуація вирівнялася, але мільйони людей вимушені були емігрувати в пошуках роботи переважно в ближнє зарубіжжя.

Жителі сходу, частково півдня та півночі, центру України їздили в РФ на заробітки через близькість перебування, відсутність мовного бар'єру та визнання внутрішнього українського паспорту на території приймаючої країни. Що теж впливало на формування негативного відношення до своєї Батьківщини, чим користувалися політичні сили для досягнення своїх цілей через вплив на великі маси людей. Особливо це яскраво проявилось в президентській кампанії 2004 року, де фактично розгорнулася битва між проросійським кандидатом В. Януковичем та про європейським В. Ющенком.

Масові порушення та практично неприкрита фальсифікація виборів стала причиною масових протестів, які згодом прозвуть Помаранчевою революцією. Так як популярним кольором протестуючих був жовто-гарячий – колір партії, яку представляв В. Ющенко. Мета протестуючих була досягнута – було відмінено результати виборів і назначено третій тур, де переміг В. Ющенко.

Для тогочасної України це був унікальний досвід. По-перше, сам народ проявив достатньо високий рівень самоорганізації, вийшовши на протести або підтримуючи протестуючих. По-друге, тоді вперше пролунали заклики про незалежність південно-східних територій України, які начеб-то підтримували іншу, проросійську позицію. Але далі розмов ця дискусія не йшла. Тоді ніхто навіть подумати не міг, що через 10 років цей регіон стане театром воєнних дій.

Період президентства Віктора Ющенка (2005 – 2010 роки) характеризувався торговими війнами, які влаштовувала РФ, інформаційними кампаніями з її боку проти України. Особливо в регіонах, які вважалися проросійськими, що лише поглиблювало соціальний розкол між регіонами, людьми з різною політичною позицією. Політичні чвари теж не сприяли єдності народу. Що в 2010 році привело проросійського президента до влади.

Період президентства В. Януковича (2010 – 2014 роки) досить неоднозначний. Економічно наша країна розвивалась. Політичні чвари продовжилися, але тепер боротьба стала більш запеклою через ув'язнення політичних опонентів, свідомі призначення «своїх» людей на ключові посади по країні та в регіонах. За інформацією Міністерства економічного розвитку і торгівлі України рівень тіньової економіки, становив у 2012 р. 45% ВВП. Тобто половина тогочасної економіки була в «тіні», що давало простір для масових зловживань. Наприклад, рейдерського захоплення бізнесу. В сукупності ці фактори не могли не викликати росту напруги серед населення.

Кульмінація настала 30 листопада 2013 року. Тодішній президент через тиск з боку РФ відмовився підписати асоціацію з ЄС. Це стало причиною мирної демонстрації студентів та громадських активістів на Майдані Незалежності, яка було жорстоко розігнана в кінці листопада. У відповідь це викликало масові протести на тому ж Майдані, які, на відміну від Помаранчевої революції, запам'яталися протистоянням протестувальників з силовими структурами.

Це вилилося в масові заворушення, кульмінація яких настала 18-20 лютого 2014 року, коли відбувся масовий розстріл протестувальників. Тоді загинуло більше сотні людей. Замість того, щоб злякатися та розійтися, люди ще більше розлютилися. Як тільки стало відомо, що активісти будуть брати штурмом резиденцію Януковича, горе-президент втік до РФ в той же день. І більше не з'являвся в інформаційному просторі.

В ті ж дати відбулося захоплення Криму російськими військами, які не зустріли опору. А з квітня розпочалися воєнні дії на сході України. Під

окупацією опинилися Луганськ та Донецьк, з яких сформували квазідержавні утворювання під протекторатом РФ. Варто зауважити, що в 2015 році були заборонені всі компартії в Україні. Якщо врахувати, що десять років тому в Україні міг бути прокомуністичний президент, це досить відчутний суспільний прогрес [16].

Не зважаючи на те, що з тих подій пройшло вже 10 років, достеменно нема єдиної думки щодо них. По-перше, невідома точна кількість жертв подій Революції гідності. Досі не притягнуті до відповідальності організатори розстрілу. По-друге, не дивлячись на гібридну війну, анексію та окупацію територій, практично до 2022 року лишалися досить тісні економічні, соціальні відносини між РФ та Україною.

Авіасполучення між цими країнами було припинено ще в 2015 році, але залишалося автобусне, залізничне. Візовий режим з РФ з'явився тільки з 1.07.2022 року, коли вже 5й місяць тривала повномасштабна війна. Тобто навіть на початку війни російські громадяни юридично могли законно перебувати на території України. Сама РФ ліквідувала безвіз з Україною 1.01.2023 року. Виходить, що не зважаючи на драматичні події, які точилися навколо Донецького аеропорту, Дебальцеве, Маріуполя, два мільйони біженців або юридично кажучи «внутрішньо-переміщених осіб», відносини між Україною та Росією продовжувалися.

Не зважаючи на політичний розкол, на рівні населення в цьому сенсі практично нічого не змінилося. Окрім вільного переміщенні між країнами українське населення активно споживало російський культурний продукт. Наприклад, до повномасштабної війни від 50% до 70% українського книжкового ринку займали книги з Росії [17].

Український дубляж кінопродукції з'явився в 2006 році на 15й рік незалежності. Подібні диспропорції зараз стають причиною суспільних дискусій і навіть звинувачень в тому, що саме через російськомовних українців почалася повномасштабна війна в 2022 році. Що лише роз'єднує

українців між собою і поглиблює без того глибоку соціальну кризу, яку вже третій рік поспіль переживає наше суспільство.

Якщо говорити про україно-російську війну в контексті культури, то як би це дивно не звучало, але вона стала поштовхом для українського відродження. Якщо до цього десятиліттями в суспільстві могли точитися дискусії щодо характеру відносин з РФ, тепер позиція у населення однастайна. З 2022 року заборонені всі проросійські партії. Неможливо не помітити тотальну декомунізацію та дерусифікацію української топоніміки, яка почалася знову ж з 2022 року. Третина українців свідомо повністю перейшла на українську мову. Раніше російськомовні українські виконавці також перейшли на українську мову, навіть переклавши свої пісні [18].

Фактично на 30й рік офіційно проголошеної незалежності відбулася повна сепарація нашої країни від російського контексту по всім сферам – від особистої позиції громадян до проведення загальної політики держави. В ідеалі це мало відбутися ще в 1991 році, а не в контексті війни колишньої метрополії зі своєю минулою колонією, яка вирішила жити інакше. Сам дискурс імперіалістичної війни був широко визнаний знову ж в 2022 році. Тобто повномасштабна війна стала мотивацією на якісно новому рівні сприймати наявне історичне минуле та його вплив на сьогодення.

Так як війна триває вже 3й рік, поки важко робити узагальнюючі висновки. Але очевидно, що за ці роки українська нація в своєму розвитку зробила більше, ніж за попередні роки незалежності. Звісно, це не полегшує загострених суспільних проблем та протиріч, які ще доведеться вирішувати. Але їх наявність є симптомом здорового суспільства, яке переживає непрості часи, якщо порівнювати з формуванням тоталітарного суспільства на території РФ, де кількість прав та свобод громадян стрімко зменшується на фоні посилення влади силового сектору.

Адже тільки тоталітарні суспільства мають єдину правильну позицію та однастайні в будь-яких рішеннях, які їм пропонують можновладці. Українському суспільству, попри природню радикалізацію суспільства в

умовах повномасштабної війни, вкрай важливо зберегти культуру суспільної дискусії, якщо ми хочемо побудувати демократичне суспільство.

1.3. Фактори, що визначають українську національну ідентичність та культуру: соціокультурний аналіз

Як показав попередній аналіз, залежно від історичного періоду, який переживав український соціум, ним по-різному сприймалось саме поняття української ідентичності та її складової.

Якщо говорити про сучасні умови, то національна само ідентифікація не втрачає свого значення в суспільній свідомості. Якщо в минулі історичні епохи окремі діячі шукали та проявляли її через науку, філософію, поезію, то зараз суспільна ідея реалізовується через сферу масової комунікації. А тому є предметом (або й інструментом) соціальної інженерії [8].

Перевага соціальних комунікацій абсолютно не применшує значення тих же науки, культури чи інших продуктів інтелектуальної праці. Навіть більше – радянський союз в період Великого терору 1937 – 1939 років свідомо знищував творчих, політичних представників народів СРСР, щоб зробити неможливим формування або пробудження національної самосвідомості. В Україні цей період відомий як Розстріляне Відродження. Але подібний досвід переживали практично всі народи, які населяли СРСР.

Недооцінка сили впливу інформації на широкий загаль може дорого коштувати. Знову ж ця технологія була пропрацьована в СРСР до дрібниць. Її ефективність видна неозброєним оком – попри жахливі людські жертви комуністичного режиму мільйони людей навіть після його розвалу лишалися його відданими сторонниками. Забуваючи про постраждалих від репресій, які є практично в кожній українській родині.

Тут ще спрацьовують психологічні механізми захисту, адже важко людині визнати, що її все життя обманювали, а в якийсь момент вона сама себе дозволила обдурити. Тому вкрай важливо одні цінності, орієнтири вчасно змінити на інші. Бо там, де є порожнеча, рано чи пізно люди

повернутися до старого як добре відомого їм, або, особливо молодь, засвоїть те, що їй запропонують.

Згідно Статті 15 Конституції України, «Суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова. Цензура заборонена». Але як показав досвід, українському соціуму вкрай необхідна ідеологія як те, що дасть людям орієнтир в цьому нестабільному світі, буде носієм свого роду культурних норм та стане базисом для власної ідентичності на рівні етносу [9].

Ця норма чудово підходить для держав, де століттями формувалась культура поваги до особистості. Наприклад, для США, Франції, Німеччині. Але вона не є гарантією, що ці держави не стикаються з масою різноманітних викликів, для рішення яких нема готових рецептів. Вище згадувані суперечності між різними регіонами України, представниками тих чи інших політичних течій, які досить легко перетворювалися на привід для розколу на рівні держави свідчення тому, що українське суспільство ще досить не зріло в тому сенсі, щоб називатися демократичною державою в класичному розумінні цього слова.

Звісно, важко останні 30 років змінювати принципи комунікації, які протягом попередніх 70-ти років прищеплювалися всіма доступними методами, навіть через масові репресії та смерті. Але дивлячись на те, що відбувається в Білорусі, яка ніколи не знала інших президентів, окрім Лукашенка, та Росії, яка на очах з авторитарної держави за кілька років перетворилася на тоталітарну, можна сказати, що Україна робить великі успіхи в своєму розвитку. Хоча цей шлях неможливо назвати легким та безтурботним.

Якщо говорити про соціальну інженерію, тобто про свідомий вплив на поведінку людини через засоби комунікації та інформацію, то дивлячись на те, які були досягнуті успіхи завдяки неї в російському інформаційному просторі, можна сміливо віднести цю технологію до зброї масового

ураження. Як показав досвід нашої країни, недооцінка сили інформаційного впливу може мати фатальні наслідки у всіх сферах – від військово-політичної до особисто-сімейної. В історії вже був випадок, коли подібна політика спровокувала Другу Світову війну. Але, на жаль, не всі засвоїли ці історичні уроки.

З іншого боку, якщо масова свідомість настільки відкрита деструктивному впливу, значить, вона в тій же мірі відкрита позитивному впливу. Звісно, руйнувати – не будувати. Звернення до наших тваринних інстинктів, примітивних емоцій, чорно-білого мислення завжди буде приносити швидкий результат. Новини про кримінал, скандали майже гарантовано привертають до себе увагу.

Посіяти розбрат між людьми досить легко – достатньо масовій свідомості показати ворога, який винен у всіх її бідах. Цей принцип вже не одне століття живить таке явище, як антисемітизм, де при будь-яких соціальних негараздів винними робили євреїв. На жаль, ця політика актуальна в наш час навіть в так званих демократично розвинутих державах, як показали масові анти ізраїльські протести після теракту ХАМАС 7 жовтня 2023 року, коли загинуло близько півтори тисячі євреїв – останній раз лише при Холокості гинула їх велика кількість.

Хоч офіційно Україна є однією з найбільш лояльних держав до євреїв, на жаль, слово «жид», яке є образливим, давно вкорінилося в нашій мові. Або такі негативні слова як «вициганити», «інфоциганство» фактично є образливими для іншої нації – ромів, яку історично ми називаємо циганами. Хоча брехати, давати порожні обіцянки (синонім неологізму «інфоциганства») або щось нахабно вимагати («вициганювати») може будь-то незалежно від національності. Тому культурна політика має бути направлена не лише на розвиток театрів, музеїв, творчих колективів, а перш за все – на підвищення культури комунікації між людьми [10].

Бо інакше отримуємо феномен «вілікой русской культуры», коли світу відомі такі імена, як Пушкін, Толстой, Чайковський, або творчий доробок

цілих творчих колективів – наприклад, балетної трупи Більшого театру, і при цьому народ, представниками якого є ці діячі культури, на весь світ показує найгірші людські прояви, свідками яких стала Буча, Маріуполь, Ірпінь, а також вщент знищені міста Бахмут, Мар'їнка. І це, на жаль, далеко не повний список скоєних злочинів проти людства. Хоча найперша задача культури – це облагородження людини, її «окультурення» через прищеплення норм поведінки, доброго, вічного та світлого. Тому не дивно, що українські культурні та громадські діячі піднімають питання щодо самого факту правомочності російської культури як такої, якщо вона породила або не завадила створити таких монстрів в людській подобі.

Питання колективної відповідальності саме по собі досить суперечливе. Але як показала най новітня українська історія, саме завдяки єдності досі існує наша держава та нація. Завдяки неї відбулися події 2004 та 2014 року, які не дали перетворити нашу країну на щось подібне до Білорусі або Росії. Одними з перших, хто прийняв участь в боях в 2014му були добровольці, адже професійна армія була вщент розграбована, а тому небоєздатна. Також варто згадати волонтерів, які плі-о-пліч веде 10й рік поспіль разом з бійцями тримають фронт, організовуючи їм поставки всього необхідного. Що в цивілізованому світі робить держава за рахунок податків громадян. Але виявився нездатний зробити державний апарат через корумпованість та бюрократію.

Завдяки громадським активістам, які підняли питання боєздатності нашої армії, Україна, при всій її неготовності до повномасштабної війни, через вісім років витримала перший удар повномасштабного вторгнення армії, яку вважали другою в світі. Феномен, коли мільйонний збір закривається в лічені дні або тижні, давно став звичним. Звісно, багато тут ролі грає ступінь публічності того, хто його веде. Але якщо врахувати, що наше суспільство вже котрий рік живе в умовах найбільшого в Європі з часів Другої світової війни збройного конфлікту, а державний бюджет на третину є дотаційним, наші люди вкотре роблять великі речі всупереч всьому.

Тому фрази, що «моя хата скраю – нічого не знаю», якою довгий час характеризували українське суспільство як аморфне, вже не відповідає дійсності. Або «де два українці – там три гетьмани», як ілюстрація небажання слідувати нормам та працювати в команді, теж перестала бути актуальною. Тим паче, сама реформа децентралізації, яка активно та поступово впроваджується з 2014 року, якраз сприяє тому, щоб через об'єднання в територіальні громади люди могли безпосередньо впливати на місцевість, де вони проживають, а не чекати рішення з «центру» відносно неї, як було протягом всього історичного періоду СРСР з його адміністративно-командною системою [11].

Паралельно подібні процеси відбуваються в освіті. З 2018 року відбувається поступове практичне впровадженні Нової української школи замість тої, яка залишилася в якості спадку від радянської школи. Нова школа базується на «Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» (18.12.2006). Ці рекомендації лягли в основу Закону «Про освіту», відповідних державних освітніх стандартів [12].

Закон України «Про освіту» передбачає такі ключові компетентності:

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- математичну компетентність;
- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;
- інноваційність;
- екологічну компетентність;
- інформаційно-комунікаційну компетентність;
- принцип навчання впродовж життя;
- громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;

- культурну компетентність;
- підприємливість та фінансову грамотність;
- інші компетентності, передбачені стандартом освіти.

Наскрізними вміннями є [20]:

- читання з розумінням,
- вміння висловлювати власну думку усно та письмово,
- критичне та системне мислення,
- здатність логічно обґрунтовувати позицію,
- творчість,
- ініціативність,
- вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми,
- здатність співпрацювати з іншими людьми.

Провідною діяльністю підрастаючого покоління до досягнення повноліття у 18 років є навчальна діяльність. Тому вкрай важливо на етапі формування особистості прищепити їй правильні орієнтири та сформувати відповідну культурну базу, з якою згодом вона вступить в доросле життя.

1 січня 2023 року набув чинності Закон «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності». Фактично від є одним з найновіших Законів нашої країни, які регулюють певну сферу [21].

Закон визначає суспільно-державні (національні) цінності, на основі яких формуються духовні та моральні цінності. Сам перелік цих цінностей не вказаний, але враховуючи інші поняття, яким дає пояснення Закон, легко можна зрозуміти, про які цінності йде мова. Це: [13]

- військово-патріотичне виховання,
- громадянсько-патріотичне виховання,
- національно-патріотичне виховання,
- громадянська компетентність,

- громадянська освіта,
- громадянська стійкість,
- інститути громадянського суспільства,
- українська громадянська ідентичність,
- українська національна ідентичність,
- оборонна свідомість.

Тобто, ми бачимо, що основні цінності, які перераховані в Законі, переважно суспільні, направлені на формування певної громадянської культури, яка складається з патріотизму, усвідомлення своєї національної та громадянської ідентичності, а також готовності захищати ці цінності на полі бою. Що в умовах війни логічно. Але в мирний час може викликати питання щодо громадян, які не ідентифікують себе як українці або з власних переконань не захочуть асоціювати себе з війною чи військовими структурами, відповідною культурою.

Закон України «Про освіту» проголошує інші цінності. Адже «Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості», а «Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства». [14]

Тобто, якщо попередній Закон на перше місце ставить суспільні цінності, то Закон «Про освіту» - особистість. Іншими словами, навіть з преамбул Законів видно, що вони пропагують різні вектори цінностей, що може викликати проблеми в процесі впровадження їх принципів на практиці.

Але сама їх поява показує досить цікаву тенденцію – фактично до 2018 року наша українська школа функціонувала за принципами, які лишилися з радянської школи. Адже поки нові правила не були введені, фактично діяли старі. Це базовий принцип роботи будь-якої бюрократичної структури, до якої відноситься шкільна адміністрація, яка, в свою чергу, повністю підконтрольна відповідним районним управлінням освіти.

І лише на другий рік повномасштабної війни офіційно в правовому полі було врегульовано питання патріотизму, національної ідентичності. Неначе

тенденцій, які почалися в далекому 2004 році або в 2014 році було недостатньо для того, щоб на державному рівні чітко визначити відповідну політику. Коли знадобилася фактично повномасштабна війна, щоб остаточно позбавитися політичних ілюзій і зрозуміти, що все залежить від всіх і від кожного в Україні. Але попри болючість цього досвіду наша країна продовжує інтеграцію до європейського контексту, остаточно розірвавши зв'язки з минулим.

Висновки до першого розділу

Слово «ідентичність» походить від латинського «identicus», що перекладається як «однаковий, тотожний». Тобто в процесі ідентичності людина бачить свою схожість з кимось або чимось, ототожнює себе з певними явищами, феноменами тощо. У кожного своя ідентичність в залежності від пріоритетних сфер, орієнтирів, життєвого досвіду, власних нахилів. Ідентичності визначаються відносно зовнішніх об'єктів: соціуму, в якому знаходиться людина, діяльності, якою вона займається. Тобто феномен ідентичності є зверненням до того, що знаходиться поза людиною.

Етнічна або національна ідентичність відноситься до групової ідентичності, де людина на рівні приналежності до великої групи ототожнює своє «я». Сьогодні наукові дискусії точаться навколо співвідношення соціальної та індивідуальної ідентичностей, проблеми соціальної творчості як інструменту подолання суперечностей вияву ідентичностей у житті окремої людини.

Якщо говорити про українську ідентичність, то враховуючи культурно-історичний розвиток нашого народу, вона умовно має три концепції. Перша – шовіністична концепція, яка бере початок ще з Російської імперії. Згідно неї української нації ніколи не існувало, а самі українці є малоросами, тобто чимось похідним від росіян.

Друга концепція бере за основу принцип єдності трьох народів: російського, українського, білоруського. Де старший брат – це росіяни. Третя концепція – це автохтонно-вегетативна концепція авторства М. Грушевського. Згідно неї існує два полюси походження української нації. Перший полюс представлений давніми культурами, які існували тисячі років тому (трипільська, скіфська тощо).

На другому полюсі за М. Грушевським українська ідентичність почалася з становлення Київської Русі з X – XI століть, коли з'явилися перші писемні пам'ятки того періоду. Що умовно доводить існування більш-менш стабільного державного утворення. Фактично цю епоху можна вважати джерелом, з якого згодом вийшла українська нація.

Якщо брати початок української ідентичності з моменту усвідомлення себе саме українцями, то історично це відбулося відносно нещодавно – в XIX сторіччі. Цей процес в тій чи іншій мірі був властивий всьому європейському континенту. На початку XX сторіччя в результаті корінних суспільно-політичних змін (Революцій в російській імперії, Першої світової війни) процес становлення української ідентичності завершився створенням Першої Української республіки, де М. Грушевський був її першим президентом.

Незалежність нашої держави була проголошена в 1991 році. Отже, державність сучасної України нараховує всього 33 роки, що по історичним міркам дуже мало. Довгий час українське суспільство вагалось щодо вектору, який треба обрати. В різні періоди ідеологічну та політичну перемогу здобували то проросійські, то про європейські політичні сили. Події 2014 року, коли відбулася анексія Криму та почалися бойові дії на сході України поклала край цим ваганням. Повна сепарація нашої країни від російського контексту по всіх сферах – від особистої позиції громадян до проведення загальної політики держави відбулася в 2022 році з початком повномасштабного вторгнення.

Згідно Статті 15 Конституції України, «Суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова. Цензура заборонена». Але як показав досвід, українському соціуму вкрай необхідна ідеологія як та, що дасть людям орієнтир в цьому нестабільному світі, буде носієм свого роду культурних норм та стане базисом для власної ідентичності на рівні етносу.

З 2014 року відбувається докорінна зміна соціальних інститутів України на законодавчому рівні. З 2014 року впроваджується реформа децентралізації державного управління, яка сприяє тому, щоб через об'єднання в територіальні громади люди могли безпосередньо впливати на місцевість, де вони проживають, а не чекати рішення з «центру» відносно неї.

З 2018 року відбувається поступове практичне впровадження Нової української школи замість тої, яка залишилася в якості спадку від радянської школи.

1 січня 2023 року набув чинності Закон «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності». Фактично він є одним з найновіших Законів нашої країни, які регулюють певну сферу. Закон визначає суспільно-державні (національні) цінності, на основі яких формуються духовні та моральні цінності.

Ці процеси є не просто загальним суспільним запитом, а цілеспрямованою державною політикою, направленою на формування громадянина України, який є патріотом своєї держави, гідним представником нації та носієм європейських цінностей. Це вкрай важливо враховувати сучасній культурі, адже вона є тим, що формує людину як соціальну істоту. Недооцінка її впливу призводить до фатальних наслідків, як показала культурно-інформаційна війна РФ проти України. Яка не менш вирішальна, ніж та війна, що триває на полі бою.

РОЗДІЛ 2 КУЛЬТУРНІ ЗАКЛАДИ ЯК КАТАЛІЗАТОР ДІАЛОГУ МІЖ СУСПІЛЬСТВОМ ТА КУЛЬТУРОЮ.

2.1. Роль музеїв, галерей, театрів у реалізації культурної політики: аналіз досвіду та практик

Естетичне виховання – це процес формування і розвитку естетичних здібностей, смаків і цінностей особистості, спрямований на розширення її естетичного світогляду, розвиток креативних здібностей та збагачення духовного світу через взаємодію з мистецтвом, культурою і природою.

Естетичне виховання сприяє розвитку емоційної сфери особистості, розширенню знань про різні види мистецтва і культурну спадщину, а також формуванню критичного мислення та здатності сприймати красу і гармонію в навколишньому світі.

Місце естетичного виховання в загальній системі виховання полягає в тому, що воно є однією з ключових складових освіти, спрямованою на розвиток всебічної особистості. Естетичне виховання взаємодіє з іншими аспектами виховання, такими як соціальне, моральне, фізичне, інтелектуальне і духовне виховання.

Завдяки естетичному вихованню особистість стає більш чутливою до краси і естетичних цінностей, розвиває свої творчі здібності, вміє виразно виражати свої почуття і думки через мистецтво та культурну діяльність. Естетичне виховання також сприяє формуванню здатності аналізувати і оцінювати різні види мистецтва, виявляти глибоке розуміння і апробацію мистецьких творів. [22]

Психологічні аспекти естетичного розвитку особистості включають такі компоненти:

- Емоційний розвиток: естетичне виховання сприяє розвитку емоційної сфери особистості. Мистецтво, музика, література можуть викликати різні почуття і емоції, навчаючи людину розуміти і виражати свої власні емоції. Це важливо для розвитку емоційної інтелігенції;

- Смак і естетичні судження: естетичне виховання допомагає формувати смак та вміння робити естетичні судження. Особистість навчається розрізняти красу в мистецтві та навколишньому світі, а також висловлювати свої власні оцінки;

- Розвиток творчості: мистецтво та естетична діяльність сприяють розвитку творчих здібностей особистості. Вони навчають думати нестандартно, шукати нові підходи до вирішення завдань і вираження ідеї;

- Креативність і самовираження: естетичне виховання сприяє розвитку здатності самовиразитися через мистецтво. Це допомагає особистості розвивати свою унікальність і само ідентифікацію. [23]

Педагогічні аспекти естетичного розвитку особистості включають такі елементи:

- Використання мистецтва у навчанні: учителі можуть використовувати мистецтво як засіб навчання у різних предметах. Наприклад, вивчення історії мистецтва може сприяти розвитку історичного мислення;

- Організацію мистецьких заходів: школи можуть організовувати мистецькі виставки, концерти, театральні вистави і т. д., що сприяє поглибленню інтересу учнів до мистецтва;

- Роботу з мистецькими відкриттями: педагоги можуть вивчати разом з учнями нові мистецькі напрямки і великих майстрів мистецтва, що допомагає розширити їхні знання і розуміння;

- Сприяння самовираженню: учителі можуть створювати умови для творчого самовираження учнів через мистецьку діяльність;

- Розвиток критичного мислення: у процесі вивчення мистецтва учні навчаються аналізувати і критично оцінювати мистецькі твори, що сприяє розвитку їхнього критичного мислення. [24]

Естетичне виховання допомагає не лише розвивати естетичний смак та культурну грамотність, але й формує ціннісний світосприйняття і впливає на моральні переконання і ставлення до навколишнього світу.

У сучасній освіті естетичне виховання має значні перспективи та можливості, оскільки воно відіграє важливу роль у розвитку всебічної особистості та відповідає на актуальні вимоги суспільства. Ось деякі з перспектив та можливостей естетичного виховання в сучасній освіті:

1.Розвиток креативності і інноваційності, естетичне виховання сприяє розвитку креативних здібностей учнів і навчає їх думати нестандартно. Це особливо важливо в епоху швидкого технологічного розвитку та необхідності в пошуку інноваційних рішень.

2.Культурна компетентність естетичне виховання розширює знання учнів про різні культури, мистецтво та культурну спадщину. Це важливо в умовах глобалізації і культурного різноманіття.

3. Психоемоційний розвиток: сприяє розвитку емоційної інтелігенції, допомагаючи учням краще розуміти свої емоції та емоції інших людей. Це сприяє покращенню відносин і спілкуванню.

4. Формування критичного мислення: аналіз мистецтва і культурних явищ вимагає критичного мислення та аналізу. Естетичне виховання вчить учнів критично дивитися на світ і аналізувати інформацію.

5.Розвиток соціальних навичок: колективна робота над творчими проектами в рамках естетичного виховання сприяє розвитку соціальних навичок, співпраці та комунікації.

6.Збагачення життя і підвищення якості життя: естетичне виховання надає значущості естетичному досвіду і сприяє збагаченню якості життя, роблячи його більш повним і задовольняючим.

7.Здатність до самовиразу і самовираження: естетичне виховання навчає учнів виражати свої думки, почуття та ідеї через мистецтво та культурну діяльність, що сприяє розвитку здатності до самовиразу.

8.Збереження культурної спадщини: естетичне виховання сприяє збереженню та популяризації культурної спадщини, що є важливим завданням в збереженні історії та ідентичності суспільства.

9. Можливості для інтер дисциплінарного навчання: естетичне виховання створює можливості для інтеграції різних дисциплін і навчання через мистецтво [25].

Естетичне виховання відіграє важливу роль у формуванні особистості, розвитку її естетичного смаку та культурної грамотності. Для досягнення цієї мети використовуються різноманітні методи та прийоми.

1. Мистецька освіта. Мистецька освіта є одним із найважливіших методів естетичного виховання. Вона передбачає вивчення мистецтва в його різних проявах: живопису, музики, театру, літератури тощо.

2. Музейні екскурсії. Музейні екскурсії дозволяють ознайомитися з колекціями мистецтва та культурною спадщиною. Під час екскурсій детально розглядаються твори мистецтва, вивчаються їхні історії та контекст. Музей стає місцем практичного естетичного виховання.

3. Театральні вистави. Відвідування театральних вистав є частиною естетичного виховання. Вистави допомагають розвивати здатність до сприйняття та аналізу сценічного мистецтва, а також сприяють розвитку акторської майстерності.

4. Музичні заходи. Музичні концерти, фестивалі та інші музичні заходи розширюють музичну ерудицію. Вони допомагають відчувати красу музики та розкрити власний музичний потенціал.

5. Літературні кола та дискусії. Літературні кола та дискусії сприяють розвитку літературної грамотності та аналітичних здібностей.

6. Творча діяльність. Творча діяльність, така як живопис, скульптура, ткацтво, гра на музичних інструментах тощо, надає можливість самостійно виражати свої естетичні уявлення та створювати власні мистецькі твори.

7. Літературні читання та виставки. Літературні читання та виставки книг допомагають поглибити знання про літературні твори та авторів, а також розширюють літературну культуру. [26]

Інноваційні підходи та технології викладання мистецтв та культурології, а також впровадження інтер дисциплінарного підходу в

естетичне виховання є важливими компонентами сучасної освіти, оскільки вони сприяють більш ефективному та глибокому розвитку учнів.

До інноваційних підходів та технологій викладання мистецтв та культурології відносяться:

1. Використання віртуальної реальності (VR) та розширеної реальності (AR): за допомогою VR та AR можна створювати іммерсивні мистецькі дослідження, де учні можуть досліджувати музеї та виставки, вивчати живопис або архітектуру у віртуальному середовищі;

2. Інтерактивні мистецькі додатки: розробка додатків для смартфонів та планшетів, які дозволяють користувачам створювати мистецькі твори або вивчати та аналізувати мистецькі роботи;

3. Онлайн-курси та вебіари: можливість вивчати мистецтво та культурологію онлайн робить знання доступними для більшої кількості людей та сприяє гнучкості навчання;

4. Інтерактивні технології у театральному мистецтві: використання проєкцій, інтерактивних реквізитів та інших технологій, які допомагають створювати інтерактивні та нестандартні театральні вистави;

5. Використання штучного інтелекту (AI) для аналізу та інтерпретації мистецтва: AI може допомагати аналізувати мистецькі твори, розпізнавати стилі та інтерпретувати символіку [27].

Впровадження інтер дисциплінарного підходу в естетичне виховання включає:

1. Поєднання мистецтва з наукою та технологією. Наприклад, інтер дисциплінарні проєкти, де слухачі вивчають взаємозв'язок мистецтва з науковими дисциплінами, такими як фізика, біологія або інформатика.

2. Інтеграцію мистецтва з гуманітарними предметами. Це поєднання вивчення мистецтва з літературою, історією, філософією та іншими гуманітарними дисциплінами для глибшого розуміння культурних контекстів.

3.Мистецьку екологію. Це вивчення взаємодії мистецтва з природою та середовищем та створення мистецьких проєктів, які спонукають до екологічної свідомості.

4.Соціокультурний підхід. Вивчення мистецтва та культурології в контексті соціальних та культурних викликів сучасного суспільства [28].

Інтердисциплінарний підхід допомагає бачити мистецтво та культуру як складну та багатогранну сферу, яка взаємодіє з різними аспектами життя. Він сприяє розвитку креативності, гнучкості мислення та глибокому розумінню мистецьких явищ.

2.2. Вплив культурних закладів на формування громадської думки та національної ідентичності: механізми та стратегії

Після отримання незалежності Україною в 1991 році перед мистецтвом постало питання само ідентифікації, яка до цього обслуговувала переважно соцреалізм і була вимушено ізольована від світових тенденцій розвитку мистецтва.

Цей процес почався ще за часів горбачовської перебудови з 1985 року, коли була спроба демократичних реформ в СРСР. Тоді відкрито про себе заявили художники пост модерністського та нео модерністського напрямів, тали відкриватися архіви, відбувалися презентації художників, в тому числі тих, хто був репресований в період Великого терору.

З 90-х років з'явилися галереї, приватні колекції, незалежні мистецькі видання. Тобто мистецтво почало все більше комерціалізовуватись. Якщо раніше воно здебільшого обслуговувало ідеологію держави, тепер воно стало більше орієнтоване на саме себе та іноді на попит платоспроможної публіки. Подібна тенденція має як позитивні, так і негативні риси.

З одного боку, це дало свободу митцям, яку вони раніше не мали. А також можливість заробити своєю працею, що теж важливо в наш час. З іншого, низький культурний рівень споживачів теж диктує певні запити. Адже мало просто дивитися на картини. Треба розуміти їх контекст, історію.

Бо тут важливий не суто сюжет, але також те, що автор хотів через нього показати. Не знаючи хоча б поверхово світову історію розвитку мистецтва, культури, це важко донести несвідомому глядачу. Через що з його боку відношення до картин здебільшого утилітарне, де головна їх користь – це зображення близьких людей та доповнення інтер'єру.

Що справедливо може викликати обурення серед мистецтвознавчої публіки. І стало причиною безлічі анекдотів та джерелом сюжетів для гумористичних передач того часу, а іноді і нашого, якщо брати тему сучасного мистецтва. Тому культурне, мистецтвознавче просвітництво актуальне в будь-які часи, особливо зараз, коли наша країна зіткнулася з викликами, які ще не знала протягом своєї незалежності.

І звісно, актуальне питання культурного життя в малих містах, які історично ставали здебільшого донорами великих міст через адміністративно-командну систему, це все концентрувалося в центрі. Що несправедливо по відношенню до жителів малих міст, які також мають право доступу до культурного життя не лише свого регіону, але і країни.

Але перш ніж відкривати виставку, потрібно сформулювати потребу в подібному культурному продукті серед населення. У великих містах це зробити простіше знову ж з історичних причин. Вище йшла мова про цифровізацію мистецтва. Плюс Інтернету в тому, що він доступний практично будь-кому. Під час пандемії ковіду він став свого роду вікном в світ багатьом людям, які вимушено стали ізольованими. Що дало розвиток таким напрямкам проведення вільного часу, як віртуальні екскурсії, підкасти тощо. Але через інформаційну перенасиченість сучасного соціуму тут теж важливо мати продуману систему популяризації мистецтва.

Візьмемо для прикладу роботу PinchukArtCentre. Нагадаємо, що цей арт-центр є одним з найбільших та найдинамічніших приватних центрів сучасного мистецтва в Центральній та Східній Європі. PinchukArtCentre є міжнародним хабом сучасного мистецтва, який розвиває українську арт-

сцену. Його місія – досліджувати національну ідентичність в контексті міжнародних викликів. Що актуально з 1991 року і дотепер [29].

Центр був заснований в 2006 році. За цей час його відвідали понад 3 мільйони осіб. Нагадаємо, що населення Києва не набагато більше. Відвідування центру є безкоштовним, що робить його доступним всім бажаючим. За час війни там були проведені та проводяться такі виставки.

З 23 квітня по 7 серпня 2022 року в PinchukArtCentre була представлена виставка «Це Україна: Захищаючи свободу», яка входила до офіційної супутньої програми La Biennale di Venezia та проходила в Scuola Grande della Misericordia. Виставка проводилася в партнерстві з Офісом Президента України та Міністерством культури та інформаційної політики України. Як бачимо, вітчизняне мистецтво отримало безпосередню увагу з боку держави на найвищому рівні.

В першій частині виставки було представлено монументальні роботи митців, які продовжують жити та працювати в Україні, незважаючи на війну. Це Євгенія Белорусець (1980 рік народження), Нікіта Кадан (1982 р.н.), Леся Хоменко (1980 р.н.). Як бачимо, їм всім близько сорока. Що говорить про вибір на користь зрілих, дорослих людей, які мають свій досвід та сформований погляд на оточуюче життя.

Друга частина виставки була представлена роботами міжнародних художників, які підтримують Україну. Серед них такі відомі постаті, як Марина Абрамович (Сербія), Олафур Еліассон (Данія), Демієн Херст (Велика Британія), Борис Михайлов (Україна), Такаші Муракамі (Японія).

Твори обиралися за участі самих митців, що тим самим показує їх особисту позицію щодо подій, які зараз відбуваються. Наприклад, робота Марини Абрамович «Count on Us» («Розраховуйте на нас», 2003), за словами художниці, «У 2003 році я представила інсталяцію «Count on Us», яка була пов'язана з Балканською війною. Сьогодні правда і свобода зазнають нападів з боку Росії, і всі ми повинні виступити проти цього, тому що це злочин проти всього людства».

Нагадаємо, що Югославські війни або Війна в Югославії – це збройні конфлікти, які відбувалися на території колишніх республік Югославії в період між 1991 та 2001 роками. Вони відбувались між сербами, які хотіли зберегти Югославію, та хорватами, боснійцями, словенцями, албанцями, які хотіли незалежності. Також були конфлікти між хорватами та боснійцями у Боснії і Герцеговині, македонцями та албанцями в Північній Македонії.

Війни відбувались на території всіх шести колишніх республік Югославії. Вони призвели до утворення з них незалежних держав. Югославські війни стали одним з найбільших збройних конфліктів ХХ століття взагалі та в Європі зокрема. Вони супроводжувались великими руйнуваннями, людськими жертвами та скоєними військовими злочинами. Як бачимо, Марина Абрамович розуміє українців як ніхто інший.

Виставка «Коли віра зрушує гори» проходила з 7 липня по 9 жовтня 2022 року. Це була групова виставка за участю понад 45 українських та міжнародних митців. Вона проводилася в партнерстві з бельгійським Музеєм сучасного мистецтва в Антверпені М НКА та урядом Фландрії [32].

«Коли віра зрушує гори» представила роботи з М НКА, які вступали в діалог з роботами українських митців на тему війни та власної рефлексії щодо неї. Цей досвід унікальний тим, що дозволяє поєднати сучасне з тим, що витримало випробування часом.

«Траєкторії польотів», персональна виставка Жанни Кадирової, проходить з 30 червня 2023 року по 7 січня 2024 року. На ній представлені як давні її роботи, так і сучасні, де вона осмислює українську ідентичність через події, які зараз відбуваються. Це символічне зображення слідів пострілів на різних поверхнях, використання протитанкових пірамід як арт-об'єктів тощо.

Виставка «Історія стосунків» Пьотра Армяновського в межах програми РАС UA проходила з 30 червня по 1 жовтня 2023 року. В ній йдеться мова про міжособистісні зв'язки, відносини між різними соціальними групами, а також взаємодію людей з організаціями. Виставка охоплює роки перед

Революцією Гідності, окупацію частини території України з 2014 року та повномасштабне вторгнення.

Сам автор народився та виріс неподалік Донецьку, а в Маріуполі відвідував клуб юних моряків. Тому висвітлені події мали особисте значення для митця. В квітні 2022 року Армяновський поїхав у Бучу, щоб задокументувати воєнні злочини російської армії та поспілкуватися зі свідками. Його вразило, як раніше незнайомі до війни люди проявляли згуртованість та турботу один про одного. Роботи митця представлені у вигляді відео.

Виставка «Ми тут» в рамках глобального мистецького проєкту JR триває з 30 чеврня 2023 року по 7 січня 2024 року. Вона має цікаву передісторію. В березні 2022 року JR приїхав до Львова, щоб допомогти українцям. Результатом цієї поїздки стала робота «Валерія» (2022) — зображення 5-річної дівчинки з Кривого Рогу, яка шукала прихисток у Польщі. Це фото усміхненої дівчинки, яка бігла, було трансформоване в акцію на головній площі Львова. Воно стало обкладинкою журналу Time за березень-квітень. Ця робота не лише допомогла привернути увагу до війни в Україні, а й дозволила зібрати кошти.

Це яскравий приклад, коли за допомогою простого образу багатьом людям було передано сенс того, що відбувається. Звісно, тема загрози дітям завжди привертає увагу. Але там навпаки, була зображена усміхнена дитина, а не налякана чи заплакана. Що показує торжество життя над смертю та безумством. Наведений приклад є чудовим кейсом, коли мистецтво та свідомість мільйонів були зрозумілі один одному.

Виставка продовжила традицію передавати через фотографію актуальні наративи. Бо на обраних фото були зображені представники вразливих груп населення. Які і в мирному житті часто лишаються поза увагою пересічних громадян. Подібний проєкт здебільшого є колаборацією мистецтва та журналістики, що лиш підсилює один напрям іншим.

І звісно, неможливо оминати таку виставку, як Russian War Crimes. Вона створена Фондом Віктора Пінчука та PinchukArtCentre у співпраці з Офісом Президента України, Міністерством Закордонних Справ України, виданням «Українська правда» та Українською асоціацією професійних фотографів [33].

23 травня 2022 року під час всесвітнього економічного форуму в Давосі пройшла виставка «Дім російських воєнних злочинів». Місцем її проведення було обрано колишній «Російський дім» – будівлю, яка була майданчиком для зустрічей російських бізнесменів та політиків з інвесторами.

Метою цього символічного жесту було привернути увагу світової спільноти до реалій російської військової агресії проти України. Проект був широко висвітлений світовими ЗМІ та став головною темою обговорень у Давосі. Ця виставка експонувалася в штаб-квартирі НАТО, а з вересня її можна було побачити в Європарламенті.

Виставка представлена у вигляді фотографій, які зафіксували воєнні злочини росіян в Україні. Вони були зроблені в різних куточках нашої країни з першого дня вторгнення. Її офіційний сайт: <https://www.russianwarcrimeshouse.org>

Як бачимо, сучасне мистецтво зараз стало не просто елементом культурного життя, але стало елементом інформаційної війни, зовнішньої політики не лише у сфері культури. Воно торкається думок та почуттів мільйонів людей, які були раніше далекі від теми України взагалі та її мистецтва зокрема. Воно є продуктом рефлексії митців, передачі їх особистого досвіду, який відгукується в душах багатьох українців, які самі пережили подібне. Митці стали свого роду представниками свого народу, показуючи через свої твори досвід, який пережили самі вони разом з мільйонами співгромадян.

Фактично саме таким і має бути мистецтво. Воно має через передані образи не лишати глядача байдужим, а сенси, які через нього передаються, знаходять шлях до сердець мільйонів. Форми вираження можуть різними –

від картин, фото, відео до інсталяцій та колаборацій між митцями, жанрами, навіть сферами діяльності. Що дозволяє різними шляхами доносити до людей потрібну інформацію.

Звісно, подібний рівень був би неможливий без спільної роботи державних структур, журналістів, меценатів і простих громадян. Фактично мистецтво об'єднало різних людей, соціальних груп. Але прикро, що бідую, яка прийшла на наші землі. Тому зараз вкрай важливо розвивати своє вітчизняне мистецтво, знаходити різноманітні форми його прояву та передачі актуальних сенсів.

2.3. Сучасні підходи до організації культурно-освітньої діяльності: інноваційні методи та програми

Культура є досить багатоплановим соціальним явищем, яке охоплює безліч сфер: образотворче мистецтво, музеї, театри, філармонії, галереї тощо. Тому вкрай важливо закладам культури популяризувати свою діяльність на широкий загал, пропагуючи таким чином культурний відпочинок серед населення, формувати відповідну аудиторію своїх творчих продуктів.

Наприклад, музей в сучасному світі є не лише місцем збереження, обліку та вивчення пам'яток культури. Сьогодні музей – це культурно-освітній заклад, який ставить перед собою, окрім специфічних професійних завдань, також широкі наукові, просвітницькі, науково-освітні, естетичні та виховні завдання. Можна стверджувати, що сучасний музей – це своєрідний центр духовної культури майбутнього. Таке розуміння ролі і місця музею в останні десятиліття зробило актуальним сприйняття музею як цілісного соціального інституту з його багаточисленними функціями, напрямками, формами в їх органічній взаємодії.

У багатьох європейських країнах розроблено об'єднані програми діяльності музею і школи та інших освітніх закладів. Статистика свідчить, що в музеях Голландії, Данії, Англії, Німеччини, Польщі найбільш потенційні групи відвідувачів – це діти початкових класів та учнівська

молодь, які приходять до музею разом зі своїми педагогами. У музеях не лише презентуються виставки, тут проходять уроки історії, образотворчого мистецтва, малювання, пластики.

Цю практику варто запозичити вітчизняним музеям, адже часто буває, що туристи знають про місцевість більше, ніж місцеві жителі. Що абсолютно не сприяє культурному розвитку населення.

В нашому суспільстві активно відроджується інтерес до власного історичного минулого. Однією із сторін цього процесу є створення шкільних музеїв. Вони можуть мати різноманітну направленість. Візьмемо для прикладу Дубенський ліцей №1, який знаходиться в м. Дубно Рівненської області. При ньому створено шкільний музей: «Школа тривалістю в життя», «Янголи світла», «Наша плеяда» [30].

Ліцей був заснований в 1869 році. На той час це було двокласне міське училище. Приміщення, в якому він знаходиться зараз, було збудовано в 1891 році, з 1997 року має статус пам'ятки архітектури XIX століття. В середині 90-х років XX ст. заклад став діяти як повітове міське училище. В 1915 році заклад було реорганізовано у вище початкове семикласне училище. Це був заклад другого ступеня навчання, куди зараховували після закінчення двохкласного училища.

В 1923 році, коли Західна Україна увійшла до складу Польщі, в стінах закладу заснували польську державну гімназію імені С. Конарського. За часів російської імперії навчання велося російською мовою. Тепер офіційною мовою навчання була польська, хоча українську мову вивчали як окремий предмет. Склад учнів також був інтернаціональний: українці, поляки, чехи, євреї.

В 1932 році навчальний заклад був реформований у гімназію та ліцей історико-філологічного напрямку. В повоєнні роки 1946-1953 це була Дубенська жіноча спеціальна школа №1. З 1953 року школа отримує статус середньої загальноосвітньої школи.

Зараз на базі школи діють драматичний гурток «Пролісок», гурток козацько-лицарського виховання «Джура», два вокальних ансамблі, гурток художньої обробки деревини «Сувенір», французької мови «Альянс».

Вчительський та учнівський колективи беруть активну участь в українсько-польських заходах на знак пошани історії закладу, яка була довгий час тісно пов'язана з Польщею.

В багатьох дубенських сім'ях навчання в Ліцеї №1 стало родинною традицією, де вчилися дідусі-бабусі, батьки, а тепер і діти.

Обираючи профіль шкільного музею, ініціативна група одностайно обрала історичний. В результаті краєзнавчо-пошукової роботи в Дубенському ліцеї №1 зібрано величезний історичний матеріал, документи, свідчення очевидців, фото, різноманітні експонати, на базі чого створено експозиції оглядової екскурсії «Школа тривалістю в життя».

Експозиція «Янголи світла» присвячена випускникам ліцею, які загинули в російсько-українській війні. «Наша плеяда» присвячена видатним випускникам школи.

З появою музею була сформована команда учнів-екскурсоводів, які проводять екскурсії не тільки для учнів школи, але і для гостей міста. Класні керівники отримали можливість використовувати шкільний музей для проведення виховних годин, пізнавальних бесід, цікавих зустрічей, музейних уроків.

До основних завдань діяльності шкільних музеїв входять:

- залучення учнів до пошукової, краєзнавчої, науково-дослідницької, художньо-естетичної діяльності,
- формування соціально-громадського досвіду на прикладах історичного минулого й народних традицій.

Сюди також можна додати: [31]

- розвиток духовно-моральних цінностей,
- вивчення та збереження пам'яток історії, культури рідного краю;
- зростання етнокультурної компетенції учасників цього процесу;

- втілення принципів гуманізації, толерантності та демократизації у навчально-виховний процес;
- підвищення якості освіти;
- поглиблення знань у різних галузях освіти, розвиток культури та ерудиції;
- застосування методів, форм, прийомів музейної педагогіки в навчально-виховному процесі.

Під час залучення учнівської молоді до пошуково-дослідницької та музейної роботи формується громадянське мислення, учень досліджує проблеми, пов'язані з історією міста, регіону, краю, держави. Крізь долю родини, близьких і знайомих, осмислення подій, що відбувалися саме в цій місцевості, закладаються основи регіональної та національної свідомості, розуміння місця і ролі українського народу у світовій цивілізації. Але найважливішим є те, що при пізнанні духовної та матеріальної культури формується основа внутрішнього світу молоді людини, складається система її духовних цінностей.

Приклад Дубенського ліцею №1 наведений для того, щоб показати, що кожен заклад освіти може знайти свою нішу в культурно-мистецькій сфері. Це може бути висвітлення тих чи інших подій, які вплинули на розвиток закладу або краю. В його стінах можуть виставлятися експонати, які присвячені історії того чи іншого гуртка. Ба навіть можна організувати локальну виставку витворів мистецтва учнів, які вони робили на уроках з образотворчого мистецтва.

На відміну від дітей, яким заклад освіти може організувати екскурсію, з дорослими складніше. Звісно, якщо людина звикла з дитинства до сприйняття творчого продукту, ця звичка залишиться з нею надалі. Адже формування смаку, з одного боку, відбувається протягом життя. З іншого, якщо людина відчула на собі, що таке гідний творчий продукт, її вже не привабить якесь мальовидло.

Для розуміння предметів мистецтва треба володіти культурним, історичним контекстом їх створення, біографією митців. Пропагуючи інтерес до культури, мистецтва фактично йде прищеплювання населенню принципів освіти протягом життя, розкриття творчого потенціалу. Фактично задача культурних закладів – це пропагування культурного відпочинку. Адже переважна більшість людей їх відвідує у вільний час.

Варіантів привернення до себе уваги з боку закладу культури може бути безліч. Він може продавати абонементи на відвідування, проводити публічні майстер-класи під час свят, брати участь в соціальних проектах або благодійних акціях. Чудово, якщо про подібні заходи пишуть місцеві ЗМІ, що актуально для невеликих міст. Те, що в подібного роду населених пунктах нічого не відбувається – це стереотип, який треба змінювати. Адже талановиті люди живуть будь-де, як і ті, хто може відкрити світ прекрасного зацікавленій аудиторії.

Сучасні батьки хочуть дати своїм дітям найкраще. Але ніщо не об'єднує так, як спільна праця. Тому формат гуртків, куди зазвичай водять дітей, можна організувати як ще один вид сімейного відпочинку. Бо дорослий може вважати, що йому ніколи думати про мистецтво, але він радо згодиться проводити час разом з дитиною. Що варто активно використовувати закладам культури різноманітного профілю.

Театри, філармонії в своєму репертуарі часто мають окрему програму для дітей, тому на вихідних, на свята є безліч відповідних заходів. Але важливо орієнтуватися не лише на публіку дошкільного чи молодшого шкільного віку, а і на більш старшу аудиторію. Наприклад, підлітків. З одного боку, вони вже вирости з вистав про лисичок і зайчиків, але далеко не завжди готові до дорослих спектаклів. Тому формат комедій для них підійде найкраще. Вище йшла мова про спільні програми між музеями та закладами освіти. Подібне можуть включити в свою діяльність театри.

На базі цих закладів можуть діяти гуртки для дітей або ж навіть заняття для дорослих. Адже кожен другий дорослий може згадати, як хотів колись

малювати, танцювати, але батьки не підтримали його активність. Втілення мрії – це той випадок, коли меседж точно має знайти свою аудиторію. Популярність балетних студій для дорослих тому доказ. Аналогічно може розвиватися любительський театр, який у вільний від роботи час можуть вести професійні актори. Або студія. Де викладатимуть професійні художники.

Відкриття гуртка для дітей може вимагати мати в штаті людину з педагогічною освітою. Але якщо мова йде про заняття для дорослих, то цю норму можна оминати, по-іншому вказавши профіль діяльності в установчих документах.

Всі запропоновані активності мають спільне підґрунтя, а саме особисту замученість до процесу творчості. Це завжди слугувало головним мотивом до творчої самореалізації. Тим паче тоді, коли це свідоме рішення дорослої людини.

Висновки до другого розділу

Естетичне виховання – це процес формування і розвитку естетичних здібностей, смаків і цінностей особистості, спрямований на розширення її естетичного світогляду, розвиток креативних здібностей та збагачення духовного світу через взаємодію з мистецтвом, культурою і природою.

Психологічні аспекти естетичного розвитку особистості включають такі компоненти:

- Емоційний розвиток;
- Смак і естетичні судження;
- Розвиток творчості;
- Креативність і самовираження.

Педагогічні аспекти естетичного розвитку особистості включають такі елементи:

- Використання мистецтва у навчанні;

- Організацію мистецьких заходів;
- Роботу з мистецькими відкриттями;
- Сприяння самовираженню;
- Розвиток критичного мислення.

У сучасній освіті естетичне виховання має значні перспективи та можливості, оскільки воно відіграє важливу роль у розвитку всебічної особистості та відповідає на актуальні вимоги суспільства. Ось деякі з перспектив та можливостей естетичного виховання в сучасній освіті:

- 1.Розвиток креативності і інноваційності;
- 2.Культурна компетентність;
3. Психоемоційний розвиток;
4. Формування критичного мислення;
- 5.Розвиток соціальних навичок;
- 6.Збагачення життя і підвищення якості життя;
- 7.Здатність до самовиразу і самовираження;
- 8.Збереження культурної спадщини;
- 9.Можливості для інтер дисциплінарного навчання.

Для досягнення цієї мети використовуються різноманітні методи та прийоми.

1. Мистецька освіта;
2. Музейні екскурсії;
3. Театральні вистави;
4. Музичні заходи;
5. Літературні кола та дискусії;
6. Творча діяльність;
7. Літературні читання та виставки.

До інноваційних підходів та технологій викладання мистецтв та культурології відносяться:

- 1.Використання віртуальної реальності (VR) та розширеної реальності (AR);

- 2.Інтерактивні мистецькі додатки;
- 3.Онлайн-курси та вебінари;
- 4.Інтерактивні технології у театральному мистецтві;
- 5.Використання штучного інтелекту (AI) для аналізу та інтерпретації мистецтва.

Впровадження інтер дисциплінарного підходу в естетичне виховання включає:

- 1.Поєднання мистецтва з наукою та технологією;
- 2.Інтеграцію мистецтва з гуманітарними предметами;
- 3.Мистецьку екологію;
- 4.Соціокультурний підхід.

Культура є досить багатоплановим соціальним явищем, яке охоплює безліч сфер: образотворче мистецтво, музеї, театри, філармонії, галереї тощо. Тому вкрай важливо закладам культури популяризувати свою діяльність на широкий загал, пропагуючи таким чином культурний відпочинок серед населення, формувати відповідну аудиторію своїх творчих продуктів.

У багатьох європейських країнах розроблено об'єднані програми діяльності музею і школи та інших освітніх закладів. В нашому суспільстві активно відроджується інтерес до власного історичного минулого. Однією із сторін цього процесу є створення шкільних музеїв. Вони можуть мати різноманітну направленість.

До основних завдань діяльності шкільних музеїв входять:

- залучення учнів до пошукової, краєзнавчої, науково-дослідницької, художньо-естетичної діяльності,
- формування соціально-громадського досвіду на прикладах історичного минулого й народних традицій.

Сюди також можна додати:

- розвиток духовно-моральних цінностей,
- вивчення та збереження пам'яток історії, культури рідного краю;
- зростання етнокультурної компетенції учасників цього процесу;

- втілення принципів гуманізації, толерантності та демократизації у навчально-виховний процес;
- підвищення якості освіти;
- поглиблення знань у різних галузях освіти, розвиток культури та ерудиції;
- застосування методів, форм, прийомів музейної педагогіки в навчально-виховному процесі.

Варіантів привернення до себе уваги з боку закладу культури може бути безліч. Він може продавати абонементи на відвідування, проводити публічні майстер-класи під час свят, брати участь в соціальних проектах або благодійних акціях. Чудово, якщо про подібні заходи пишуть місцеві ЗМІ, що актуально для невеликих міст. Те, що в подібного роду населених пунктах нічого не відбувається – це стереотип, який треба змінювати. Адже талановиті люди живуть будь-де, як і ті, хто може відкрити світ прекрасного зацікавленій аудиторії.

РОЗДІЛ 3 ЕВОЛЮЦІЯ КУЛЬТУРНИХ ПРОЄКТІВ В УКРАЇНИ

3.1. Ретроспективний аналіз трансформації культурних проєктів на прикладі конкретних ініціатив.

Найголовніше в будь-якій культурній ініціативі, політиці – це показати, що мистецтво для всіх, а не для обраних. Звісно, для того, щоб розуміти деякі твори мистецтва, бажано мати хоча б базовий рівень розуміння культурної, історичної епохи, коли вони були створені. На жаль, далеко не кожен пересічний громадянин має цей рівень з багатьох причин. Тому для впливу на масову свідомість можна обрати ті форми мистецтва, які будуть зрозумілі масовому глядачу. Наприклад, мистецтво плакату.

Плакат є свого роду прообразом соціальної реклами, є рупором політичної агітації (Додаток 1).

Для прикладу були взяті поколінням відомі радянські плакати. Вони умовно називаються «Ні» та «Батьківщина-мати кличе». Як бачимо, навіть назви у них як такої нема, але вона видна з самого сюжету твору. «Ні» – це говорить герой алкоголю, який йому пропонують випити. На жаль, тема алкоголізму завжди була актуальною. Тому в образі цього плакату бачимо приклад соціальної реклами, хоча як такої її не існувало в СРСР, адже згідно ідеології того часу, комуніст та радянська людина були вище всяких низьких проявів. Але реальність була інакшою.

Плакат «Батьківщина-мати кличе» отримав свою назву через відповідний лозунг, який на ньому зображено. В кольоровій гаммі, яка була використана в цих графічних творах, яскраво бачимо приклад поліхрому, коли використовуються різні кольори (плакат «Ні») та монохром («Батьківщина–мати кличе»), де основних кольорів всього декілька – червоний та відтінки чорного. Всі емоції на обличчях героїв чітко показані, за рахунок використаних кольорів створюється відповідний настрій у глядача. Там, де людині пропонують випити алкоголь, створена атмосфера, максимально наближена до реальної ситуації, де це може відбутися – за

обідом, при офіційній обстановці (в гостях, в закладі громадського харчування, на святі – тобто там, де радянська людина могла бути в костюмі, який рідко коли носився в повсякденному житті).

Образ Батьківщини-матері через гру кольорів несе відчуття динаміки, напруженості, що абсолютно зрозуміло при умовах, в яких він був створений. Центральним об'єктом композиції є текст військової присяги, який вона тримає в руці. Інша рука зображена в жесті, коли ми когось закликаємо. Штики на фоні неначе показують глядачу, що всі інші вже приєдналися і чекають лише його.

Якщо взяти сучасні плакати, то зараз вони створюються завдяки комп'ютерній графіці, в них активно використовують фото. Часто сюжет будується не стільки навколо сенсу, який хочуть передати глядачеві, але також при використанні маркетингових технологій. Адже вони також переслідують мету спонукати людину до чогось. В світі бізнесу це спонукання до купівлі товарів та послуг. В нашому випадку це спонукання до певних дій, що досить схоже на соціальну рекламу (Додаток 2).

Як бачимо з наведених прикладів, з одного боку, це здебільшого соціально-рекламні плакати, які закликають вступати в ряди певних структур. Але створені вони за принципом плакату – центральна фігура, дії та мотивація якої зрозумілі без натяків, певна кольорова гамма, навіть лозунг є. Звісно, сучасні технології дозволяють створити об'ємне зображення та передати гру світла, образів. Але основні принципи створення плакатів не змінилися. Кожен, хто бачить його, має в тій чи іншій мірі асоціювати героя з собою. Бо інакше посил плакату не дійде до широкої аудиторії. Саме тому на плакатах зображені люди з типовою зовнішністю, в типових обставинах.

Але якщо дивитися на плакат більше як на твір мистецтва, то варто звернути увагу на роботу Музею плакату України, де місяться як радянські артефакти плакатного мистецтва, так і твори сучасних художників. Приклади їх робіт наведені в додатку 3 [34].

Ці плакати не спонукають на пряму до дій, але їх задача – через прості, всім зрозумілі метафоричні образи сформувати відповідне відношення. Показавши, наприклад, кривавий образ російського балету, коли через мистецтво наш північний сусід намагається світову спільноту переконати в своїх мирних цілях щодо оточуючого світу. Або що Україна та США друзі в досягненні спільної мети.

Звісно, спонукати глядача у формуванні тієї чи іншої позиції це теж задача соціальної реклами. Але наведені плакати в додатку 3 є переважно даниною культурним традиціям, коли ще не було цифрового мистецтва. А тому для створення візуальних образів активно використовували працю художників.

Інформаційна складова плакату переважає над іншими функціями, який виконує твір мистецтва. На ньому ми не зустрінемо гри фактур, кольорів, багатозначних символів. Але саме завдяки цій простоті він зрозумілий багатьом глядачам. Також багато в чому він є елементом культурної, історичної спадщини. Тому популяризація та активне використання подібного виду мистецтва завжди матиме велике коло прихильників як серед мистецтвознавців, так і серед пересічних громадян. Адже звертається до спільного для всіх культурно-історичного минулого, яке багато в чому програється зараз, створюючи як новий історичний досвід, так і твори мистецтва як рефлексію митців на оточуючі події.

Проведення паралелей історії плакату з історією соціальної реклами також нікого не залишить байдужим, адже соціальна реклама якраз створена для того, щоб сформувати певну масову поведінку або відношення. Тим паче плакат якраз був прообразом соціальної реклами минулого. Тому якщо подібні культурні ініціативи матимуть місце, завдяки простоті та зрозумілості смислів, які передають плакати, інтерес з боку широкої публіки буде досить легко забезпечити.

3.2. Взаємодія культурних проєктів з ідеологічними та політичними процесами в сучасному українському просторі.

Не однократно вище йшла мова про те, що культура в умілих руках може перетворюватися на зброю. Але якщо вона має такий винятковий вплив на масову свідомість, значить, її можна направити в більш конструктивне русло, ніж на руйнування чи протистояння.

Реалізація культурної політики в Україні має ґрунтуватися на принципах, які відповідають європейським моделям сучасної культурної політики, враховуючи кризові явища в українському соціумі. Такими принципами (як на сучасному, так і на майбутньому етапах) мають бути прозорість та публічність. Це стосується різноманітних програм і проєктів, органів державної влади й державних установ, а також недержавних і комерційних організацій, що беруть участь у державних програмах.

Культурна політика також має базуватись на принципах [35]:

- відкритості: державні програми та дії у сфері культури обов'язково мають оприлюднюватись, широко висвітлюватись засобами масової інформації та бути доступними для громадської й фахової оцінки;
- демократичності: культурна політика є спільною справою держави і суспільства. Держава в особі своїх установ та відповідальних представників, передусім підтримує, розвиває, надає можливості для ініціативи безпосередніх учасників культурного життя, уникаючи директивного керування;
- деідеологізованості й толерантності: культурна політика не повинна підпорядковуватись жодній ідеології чи окремому соціальному інтересу, а має відображати загальносуспільні прагнення, закріплені Конституцією України.

Тобто маючи окремий Закон «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», який на державному рівні визначає загально прийнятне розуміння патріотизму, національної ідентичності, він не є стає чимось догматичним, як

було за радянські часи. Навпаки – формулювання загального для всіх розуміння цих понять і має стати основою державної політики.

Адже українське суспільство є досить неоднорідним. Одна половина українців спілкується українською, а інша – російською мовою. Що часто стає останнім часом причиною для провокацій та роздмухування соціальних протиріч, що виражається як на рівні побутових конфліктів, так і публічних заяв деяких політиків. Подібний розкол суспільства лише йде на користь наших ворогів, як показала політика РФ з 2004 року. Тому важливо проводити політику поваги до вибору кожного українця. Адже навіть позитивні речі, якщо їх вводити примусово, будуть відторгнені. Навіть якщо мова йтиме про українізацію чи інші подібні культурні ініціативи.

До речі дискримінаційне відношення до російськомовних наш ворог часто використовує як аргумент для світової спільноти, щоб звинуватити Україну. Тому відповідній державній політиці важливо апелювати до критичного мислення наших громадян, щоб вони в своєму бажанні радикально змінити ситуацію не стали так званими «корисними ідіотами», які своїми діями навіть думаючи про користь для України, фактично зіграли на руку російській пропаганді, забезпечивши її реальними доказами дискримінації, а не фейковими.

Змінювати мислення дуже важко, як на рівні окремих громадян, так і загально прийнятих патернів поведінки. Але перше, що нас має відрізнити від росіян – не мова, а мислення. Бо сенс воювати проти однієї диктатури, щоб потім прийти до створення власної. Подібні процеси лише покажуть, що наша нація не просто не відійшла від досвіду минулого, а вже сама стала його джерелом.

Як показує досвід таких країн, як США, Австралії чи Нової Зеландії, носії однієї мови можуть бути носіями різних культурно-історичних конструктів. Американець чи австралієць, спілкуючись англійською мовою, не стає таким чином автоматично англійцем. Носій німецької мови не стає

автоматично німцем, а вважає себе швейцарцем, австріяком – залежно від країни свого проживання.

Тому прив'язувати мову до національної ідентичності досить небезпечна тенденція, адже відкидає від процесу формування української ідентичності російськомовних українців, національні меншини (кримських татар, гагаузів, тих же росіян) або іноземців, які бажатимуть жити в нашій країні. Що може стати ґрунтом для спекуляцій або інших радикальних дій, що не піде на користь нашому суспільству, яке буде шукати внутрішніх ворогів, відвертаючи свою увагу від зовнішнього ворога.

Навіть зараз подібні дискусії створюють парадоксальні ситуації. Наприклад, М. Гоголь вважається українським письменником, хоча жоден свій твір не написав на українській мові. В. Вернадський, який є засновником Української академії наук, також спілкувався російською мовою. Виходить, їх також варто виключити з українського контексту? Тому варто, щоб культурні ініціативи щодо декомунізації чи дерусифікації перевіряла відповідно створена незалежна комісія.

Нашій державі вкрай важливо формувати середовище взаємоповаги на всіх рівнях, не лише на рівні тих чи інших культурних ініціатив. Наприклад, якщо взяти рекламу іноземних брендів або ж навіть іноземні підручники, там присутні фото чи малюнки людей різних національностей, культур, що несвідомо формує середовище прийняття соціальної багатоманітності. Навіть всесвітньо відома лялька Барбі тепер випускається з азіатською, африканською зовнішністю, і навіть на візочку, щоб кожна дівчинка могла впізнати через ляльку свій образ. Подібна тенденція спостерігається в сучасній кінопродукції.

Для ілюстрації можна взяти протилежний приклад. Давно стало стереотипом, що російські актори в голлівудських фільмах грають роль мафіозі. Навряд чи це впливає зараз на підтримку США України, але ігнорувати навіть стереотипний образ нації, який створює масова культура, не варто. Адже якби не було загальної підтримки української сторони з боку

американських громадян, навряд чи парламент погоджував би пакети допомоги на мільярди доларів. Що часто стає предметом дискусії між американськими політичними силами.

Аналогічно стосується формування образу українця як якоїсь недалекої, жадібної істоти в російському медіа полі. Наприклад, цьому багато в чому сприяв образ головної героїні в відомому серіалі «Моя прекрасна няня», яку в прайм-тайм дивилися мільйони людей як в Росії, так і в Україні. Також в інших, менш відомих українському глядачу проектах українські або американські персонажі подавалися не з кращої сторони, що при постійному, систематичному повторенні несвідомо вплинуло на формування загального відношення пересічного громадянина до цілих націй. Що згодом стало виправданням відповідної агресивної політики щодо них.

Тому вкрай важливо відповідним державним, приватним закладам культури в якості рекомендації розіслати методичні вказівки, на які теми їм акцентувати увагу в своїй діяльності. Наприклад, на різноманітності культур, на тому, що різних людей об'єднує спільна мета тощо. А також фінансувати відповідну діяльність, оголошуючи гранти, конкурс проектів.

Подібне в директивній формі робить наш північний сусід, що часто потрапляє в інформаційний простір. Постулати, які таким чином намагаються прищепити дорослим через телебачення, дітям в школі навіть серед росіян викликає обурення, адже тут виправдовується війна, викривляються історичні події. Але якщо українська сторона нічого не запропонує на противагу, на жаль, війна на ідеологічному фронті буде програна. Тому і держава, і прості громадяни тут мають спільними зусиллями формувати власний культурно-суспільний продукт, а не шукати винних будь-де з будь-якої причини.

Конфлікт між представниками ЛГБТ та прихильниками традиційної сім'ї, які часто є представниками певних релігійних течій, також викликає багато дискусій. Факт служби в ЗСУ представників ЛГБТ на новому рівні підняв їх проблему через такі питання, як доступ в лікарю, який мають кровні

родичі або подружжя, наслідування спадщини тощо. Фактично суспільство вперше усвідомило, як ці люди не словами, а діями показали, що вони такі ж громадяни своєї держави, як і всі інші. А тому теж мають право на пакет прав, яким володіють інші такі ж громадяни України. Звісно, ці питання багато в чому не врегульовані юридично, але сам факт суспільного запиту, який проявився у підписанні відповідних петицій на сайті Президента України, говорить про відповідні суспільні зміни.

Але якщо тема ЗСУ може бути об'єднуючим фактором представників різних національностей, які воюють в її лавах, носіїв мов чи моделей відносин, то як показав конфлікт з так званими ухилинтами, ця тема може стати ще одним фактором, який розколює суспільство. Звісно, третій рік повномасштабної війни не може не впливати на суспільні настрої. І мало хто горить бажанням навіть люблячи свою Батьківщину жертвувати заради неї своїм життям чи здоров'ям. Але якщо не приймати непопулярних рішень, втрати можуть бути ще більшими.

Щоб такого не було, держава має по можливості через ЗМІ поступово готувати людей до такого розвитку подій. Є так званий принцип вікна Овертона, коли через різні канали комунікації людям прищеплюють що завгодно. Але варто не плутати інструмент і те, як його використовують. Російська пропаганда чудово відпрацювала канали зв'язку з різними верствами населення не лише у себе на батьківщині, через що досі отримує підтримку не дивлячись на те, що вона робить вже 3й рік у нас в країні. Тому українській державі також важливо розуміти, з ким і на якій мові в своєму суспільстві вона має говорити, щоб в результаті була створена єдність, а не розмежоване протиріччями суспільство.

Приклад Ізраїлю тут можна взяти за орієнтовну модель. Ізраїльське суспільство також досить різноманітне, хоч і об'єднане спільним національним контекстом. Є репатріанти з країн колишнього СРСР, інших країн світу. Є ті, хто заснував державу Ізраїль. А є ті, хто лише нещодавно приїхав. Є євреї, які ведуть більш світський образ життя, а є ультра

ортодокси. Але всі вони будують одну країну – Ізраїль. Де жоден не відчуває себе зайвим або недостатнім євреєм, на відміну від інших євреїв. Цей досвід з врахуванням українських реалій також варто буде реалізувати у нас в країні.

3.3.Прогнозування перспектив розвитку української культури в умовах сучасності: соціокультурні виклики та стратегічні підходи.

Українська культура пройшла досить непростий шлях становлення. Сучасні події, які до основ всколихнули наше українське суспільство, викликали загальносуспільний запит на переоцінку історичної спадщини, сприйняття минулого. Заборона проросійських партій, загальнонаціональна дерусифікація та декомунізація топографічних назв показує офіційні, а отже невідворотні процеси в сучасному українському суспільстві. Але перш ніж рухатися в майбутнє, важливо розуміти точку, з якої варто починати шлях. А також задачі, які ставила перед українським суспільством історія, щоб краще розуміти досвід сьогодення.

Розвиток сучасної української культури можна умовно поділити на кілька етапів. Перший період охоплює середину XIX – кінець XIX століття. В цей період творили такі письменники, як Іван Франко, Юрій Федькович, Марко Вовчок, Леонід Глібов, Олена Пчілка, Леся Українка, Михайло Коцюбинський, Борис Грінченко. Тобто всім нам відомі класики XIX ст.. В цей час відбулося формування української нації як такої, якою ми себе сприймаємо та усвідомлюємо зараз [36].

Другий період охоплює початок XX століття. В цей період писали Олександр Олесь, Володимир Винниченко. Також в цей час продовжувалося творче життя вище перерахованих класиків, як-от Олени Пчілки. При цьому варто згадати, що через мовну політику Російської імперії україномовне видання книг, розвиток нашої культури було дуже складною справою.

Третій період охоплює 30-ті – 50-ті роки XX століття. В цей час творили Наталія Забіла, Микола Трублаїні, Андрій Малишко, Платон Воронько, Петро Панч, Михайло Стельмах. В цей час панував радянський

тоталітаризм, а отже і його цензура. Багато митців не пережило репресій, що нанесло великі втрати нашій культурній спадщині. Через що творчий доробок багатьох з них доводиться заново згадувати та поступово вводити в наше повсякденне життя.

Ті, хто вижив в ті часи, опинилися в не менш складних умовах. Культура була затиснута в рамках сталінського режиму. Не було свободи вибору в тематиці, сюжетах, образах, як в наш час. Зате було багато ідеології, де мав бути створений позитивний радянський герой. З 1938 року російськомовне навчання стало загальнообов'язковим, що теж вплинуло як на українську мову (русизми, суржик), так і на вподобання майбутніх поколінь, які вирости на творах К. Чуковського, С. Маршака та інших російських митців.

Після Великої вітчизняної війни поширеною темою стала війна, виховання ненависті до ворога, захист Батьківщини, участь дітей у боротьбі з загарбниками, героїзм, моральна стійкість (твори Ю. Яновського, О. Копиленка, Ю. Збанацького).

Також важливим елементом тогочасної літератури була фігура вождя. В 1920–30-х роках це був Ленін та пов'язана з ним жовтнева революція. В 40-х – 50-х роки домінував образ Сталіна. Після його смерті та розвінчання культу увага стала приділятися просто ідеям комунізму, марксизму, соціалізму. Оспівувався тогочасний соціальний лад, прогрес. Хоча часто реальність була зовсім іншою.

Четвертий період охоплює 60-ті – 90-ті роки ХХ століття. Він пов'язаний з «хрущовською відлигою». В цей час творили Ліна Костенко, Микола Вінграновський, Василь Симоненко, Дмитро Павличко, Григій Тютюнник, Микола Сингаївський, Всеволод Нестайко та багато інших. В цей час дещо послабився тиск цензури, частково було реабілітовано репресованих митців.

Загально-світові зміни, як от руйнування колоніальної системи в ряді регіонів світу, невдачі в країнах соціалістичного табору, а саме в Східній

Німеччині, Польщі, Угорщині, поява Гельсінської спілки; молодіжних об'єднань не могли не вплинути на творчість письменників, громадських діячів. Особливо варто згадати творчість «шістдесятників». З яких багато хто став дисидентом. Хтось пережив цей період, як Левко Лук'яненко. А хтось ні, як Василь Стус, наприклад.

П'ятий період припадає на кінець 1990-х - початок ХХІ ст. або 2000-х років. Цей період досі сприймається неоднозначно. З одного боку відбулася руйнація радянської імперії, а отже зникла цензура, ідеологія. З іншого, відсутність орієнтирів, затяжна економічна криза здебільшого негативно вплинула на те, що тоді пропонувалося підростаючому поколінню, і що воно обирало в той час.

Через брак фінансування в школах продовжували навчання за радянськими підручниками. В бібліотеках також практично не змінився радянський літературний фонд. Навіть зараз наповнення бібліотек відбувається часто за рахунок окремих ініціатив. Прогалина, яка виникла через дефіцит науково-пізнавальної, пригодницької, історичної, урбанізованої літератури була заповнена перекладною або російськомовною літературою, яка займала більший сегмент книжкового ринку, ніж україномовна література.

20-ті роки ХХІ століття можна назвати шостим періодом літератури. З одного боку, 20 років – достатній термін, щоб побачити основні тенденції розвитку літератури. Але соціальні перетворення, які переживає наше суспільство протягом цього періоду, досить швидко змінюють звичні нам умови життя.

Тобто фактично тільки зараз формується самобутня українська культура – не всупереч чомусь, а в якості своєї відповіді на події, які відбуваються з українським суспільством. А отже митці, якого б напрямку вони не були, не можуть лишатися осторонь цього. І в якості переживання внутрішніх рефлексій митця та суспільства, в якому він знаходиться,

отримуємо творчий продукт. Який чим більш яскравіше показав людям їх переживання, тим більш популярним стає.

Тому якщо говорити про наявні тенденції в суспільстві не стільки на рівні політики, скільки на рівні простих громадян, то можна виділити такі напрямки:

1. переоцінка минулого та подій сьогодення через його призму – що видно завдяки популярності блогів на тему української історії в соціальних мережах. Варто зауважити, що це все ініціатива «знизу», а не «згори» в результаті відповідного фінансування;

2. українізація медіа простору – поява відповідного кінопродукту, пісень в чартах;

3. пошук нових точок консенсусу між різноманітними суспільними групами, формування культури діалогу та дискусії;

4. формування нової моделі української ідентичності з врахуванням викликів, які стоять перед сучасним суспільством;

5. формування нових моделей соціальної поведінки (зміна іміджу армії в очах пересічних громадян,)

Українське суспільство зараз проходить непростий шлях. І те, як він буде пройдений, залежить від кожного з нас.

Висновки до третього розділу

Культурна політика також має базуватись на принципах:

- відкритості;
- демократичності;
- деідеологізованості й толерантності

Тобто маючи окремий Закон «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», який на державному рівні визначає загально прийнятне розуміння патріотизму, національної ідентичності, він не є стає чимось догматичним.

Навпаки – формулювання загального для всіх розуміння цих понять і має стати основою державної політики.

Адже українське суспільство є досить неоднорідним. Тому важливо проводити політику поваги до вибору кожного українця. Адже навіть позитивні речі, якщо їх вводити примусово, будуть відторгнені. Навіть якщо мова йтиме про українізацію чи інші подібні культурні ініціативи. Варто, щоб культурні ініціативи щодо декомунізації чи дерусифікації перевіряла відповідно створена незалежна комісія, щоб уникнути спекуляцій чи конфліктних ситуацій.

Нашій державі вкрай важливо формувати середовище взаємоповаги на всіх рівнях, не лише на рівні тих чи інших культурних ініціатив. Давно стало стереотипом, що російські актори в голлівудських фільмах грають роль мафіозі. Навряд чи це впливає зараз на підтримку США України, але ігнорувати навіть стереотипний образ нації, який створює масова культура, не варто. Аналогічно стосується формування образу українця як якоїсь недалекої, жадібної істоти в російському медіа полі. При постійному, систематичному повторенні це несвідомо вплинуло на формування загального відношення пересічного громадянина до цілих націй. Що згодом стало виправданням відповідної агресивної політики щодо них.

Тому вкрай важливо відповідним державним, приватним закладам культури в якості рекомендації розіслати методичні вказівки, на які теми їм акцентувати увагу в своїй діяльності. Наприклад, на різноманітності культур, на тому, що різних людей об'єднує спільна мета тощо. А також фінансувати відповідну діяльність, оголошуючи гранти, конкурс проектів.

Подібне в директивній формі робить наш північний сусід, що часто потрапляє в інформаційний простір. Але якщо українська сторона нічого не запропонує на противагу, на жаль, війна на ідеологічному фронті буде програна. Тому і держава, і прості громадяни тут мають спільними зусиллями формувати власний культурно-суспільний продукт, а не шукати винних будь-де з будь-якої причини.

Приклад Ізраїлю тут можна взяти за орієнтовну модель. Ізраїльське суспільство також досить різноманітне, хоч і об'єднане спільним національним контекстом. Всі вони будують одну країну – Ізраїль. Де жоден не відчуває себе зайвим або недостатнім євреєм, на відміну від інших євреїв. Цей досвід з врахуванням українських реалій також варто буде реалізувати у нас в країні.

Українська культура пройшла досить непростий шлях становлення. Сучасні події, які до основ всколихнули наше українське суспільство, викликали загальносуспільний запит на переоцінку історичної спадщини, сприйняття минулого. Заборона проросійських партій, загальнонаціональна дерусифікація та декомунізація топографічних назв показує офіційні, а отже невідворотні процеси в сучасному українському суспільстві. Але перш ніж рухатися в майбутнє, важливо розуміти точку, з якої варто починати шлях. А також задачі, які ставила перед українським суспільством історія, щоб краще розуміти досвід сьогодення.

Фактично тільки зараз формується самобутня українська культура – не всупереч чомусь, а в якості своєї відповіді на події, які відбуваються з українським суспільством. А отже митці, якого б напрямку вони не були, не можуть лишатися осторонь цього. І в якості переживання внутрішніх рефлексій митця та суспільства, в якому він знаходиться, отримуємо творчий продукт. Який чим більш яскравіше показав людям їх переживання, тим більш популярним стає.

Українське суспільство зараз проходить непростий шлях. І те, як він буде пройдений, залежить від кожного з нас.

ВИСНОВКИ

Завданням роботи було:

- проаналізувати теоретичні аспекти культуротворчості та її значення для сучасного суспільства,
- вивчити історичні аспекти розвитку культурної діяльності в Україні,
- дослідити сучасний стан культурної сфери України та роль закладів культури у формуванні та підтримці національних цінностей,
- визначити основні фактори, що впливають на ефективність культуротворчої діяльності сучасних закладів культури,
- проаналізувати досвід провідних закладів культури в Україні та за кордоном у реалізації своєї культуротворчої місії.

Слово «ідентичність» походить від латинського «identicus», що перекладається як «однаковий, тотожний». Тобто в процесі ідентичності людина бачить свою схожість з кимось або чимось, ототожнює себе з певними явищами, феноменами тощо. У кожного своя ідентичність в залежності від пріоритетних сфер, орієнтирів, життєвого досвіду, власних нахилів. Ідентичності визначаються відносно зовнішніх об'єктів: соціуму, в якому знаходиться людина, діяльності, якою вона займається. Тобто феномен ідентичності є зверненням до того, що знаходиться поза людиною.

Етнічна або національна ідентичність відноситься до групової ідентичності, де людина на рівні приналежності до великої групи ототожнює своє «я». Сьогодні наукові дискусії точаться навколо співвідношення соціальної та індивідуальної ідентичностей, проблеми соціальної творчості як інструменту подолання суперечностей вияву ідентичностей у житті окремої людини.

Незалежність нашої держави була проголошена в 1991 році. Отже, державність сучасної України нараховує всього 33 роки, що по історичним міркам дуже мало. Довгий час українське суспільство вагалось щодо вектору, який треба обрати. В різні періоди ідеологічну та політичну перемогу

здобували то проросійські, то про європейські політичні сили. Події 2014 року, коли відбулася анексія Криму та почалися бойові дії на сході України поклала край цим ваганням. Повна сепарація нашої країни від російського контексту по всіх сферах – від особистої позиції громадян до проведення загальної політики держави відбулася в 2022 році з початком повномасштабного вторгнення.

Культурна політика також має базуватись на принципах:

- відкритості;
- демократичності;
- деідеологізованості й толерантності

Тобто маючи окремий Закон «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», який на державному рівні визначає загально прийнятне розуміння патріотизму, національної ідентичності, він не є стає чимось догматичним. Навпаки – формулювання загального для всіх розуміння цих понять і має стати основою державної політики.

Українська культура пройшла досить непростий шлях становлення. Сучасні події, які до основ всколихнули наше українське суспільство, викликали загальносуспільний запит на переоцінку історичної спадщини, сприйняття минулого. Заборона проросійських партій, загальнонаціональна дерусифікація та декомунізація топографічних назв показує офіційні, а отже невідворотні процеси в сучасному українському суспільстві.

Тільки зараз формується самобутня українська культура – не всупереч чомусь, а в якості своєї відповіді на події, які відбуваються з українським суспільством.

Українське суспільство зараз проходить непростий шлях. І те, як він буде пройдений, залежить від кожного з нас.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ідентичність. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/>
2. Піраміда Маслоу: Ієрархія потреб. URL: <https://psychologer.com.ua/piramida-maslou/>
3. Ідентичність особи: від групи до індивідуальності (методологічний аналіз) / Л. Г. Чорна // Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави. - 2012. - Вип. 13. - С. 108-118.
4. Національна ідентичність та історична пам'ять / П. І. Гнатенко // Грані. - 2018. - Т. 21, № 10. - С. 164-169.
5. Індоевропейці. Вікіпедія, вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/>
6. Найдавніша стоянка на території України – Королево. Київський обласний археологічний музей. <https://koam.com.ua/najdavnishha-stoyanka-na-teritoriyi-ukrayini-korolevo/>
7. Українська ідентичність в історико-культурній ретроспективі / К. В. Кислюк // Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство. - 2017. - Вип. 2. - С. 3-8.
8. Фактори сучасної національної самоідентифікації українців / М. Розумний // Політичний менеджмент. - 2007. - № 1. - С. 93-99.
9. Конституція України: від 28 червня 1996 р., URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
10. В Україні один із найнижчих у світі рівнів антисемітизму - співпрезидент Асоціації єврейських громад. Інтерфакс-Україна. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/627102.html>
11. Навіщо децентралізація? Портал «Децентралізація».URL: <https://decentralization.ua/about>

12. Формула НУШ. Нова Українська школа. URL: <https://nus.org.ua/about/formula/>
13. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України від 13.12.2022 р. № 2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>
14. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
15. Новітній історичний досвід українського державотворення / В.А. Смолій // Вісник Національної академії наук України. — 2017. — № 1. — С. 15-18
16. Іван Артёмов, Ірина Черевко. Українсько-російські відносини 1992-2020 рр.: зовнішньополітичний аспект. Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць. Вип. 1 (24). / ред. кол.: І.І. Черленяк (гол. ред.) та ін. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2020. 184 с. С. 27
17. На 16-й місяць великої війни в Україні заборонили російські книги. Видавці в очікуванні стрибка, але ринок має декілька дуже серйозних проблем. Журнал Forbes Ukraine. URL: <https://forbes.ua/>
18. Шосте загальнонаціональне опитування: мовне питання в Україні (19 березня 2022). Соціологічна група «Рейтинг». URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/language_issue_in_ukraine_march_19th_2022.html
19. Ю. А. Меліхова, Д. Е. Богатов. Моральні переконання людини та їх зв'язок з правосвідомістю. Суперечності взаємодії моралі і права в сучасному суспільстві : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 22 травня 2020 р. / НЮУ ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Друкарня Мадрид, 2020. – 506 с. С. 109
20. Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 03. 07. 2018 р. № 1/9-415 «Інструктивно-методичні рекомендації щодо вивчення в

зкладах загальної середньої освіти навчальних предметів та організації освітнього процесу у 2018/2019 навчальному році».

21. О. Ноздрін, І. Сіданіч. Правові засади духовно-морального виховання в системі повної загальної середньої освіти України. Вісник післядипломної освіти. Випуск 27(56) Серія «Педагогічні науки» (Категорія «Б»). 2024. с. 98

22. Валенкевич О. В. Становлення та розвиток музейної педагогіки. Проблеми освіти: Наук-метод. зб. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2015. Вип. 85. С. 48-52

23. Falk, J. H., & Dierking, L. D. (2012). The museum experience revisited. Routledge.

24. Hooper-Greenhill, E. (2017). Museums and education: Purpose, pedagogy, performance. Routledge.

25. Efland, A. (2012). Art and cognition: Integrating the visual arts in the curriculum. Teachers College Press.

26. Gardner, H. (2019). The disciplined mind: Beyond facts and standardized tests, the K-12 education that every child deserves. Simon & Schuster.

27. Eisner, E. W. (2012). The arts and the creation of mind. Yale University Press.

28. Hein, G. E. (2013). The constructivist museum. Educational Philosophy and Theory, 25(3).

29. PinchukArtCentre. URL: <https://new.pinchukartcentre.org/>

30. Дубенський ліцей №1 Дубенської міської ради Рівненської області. URL: <http://znz-1.blogspot.com/>

31. Маркус Т. Шкільний музей «З минулого в майбутнє». Суми. 2017

32. Куди піти з 8 по 14 серпня. Support Your Art. URL: <https://supportyourart.com/news/kudy-pity-z-8-po-14-serpnya/>

33. Проєкти UAPP. UAPP – Українська асоціація професійних фотографів

URL: <https://www.ukrainianphotographers.com/projects>

34. Музей плакату Укаїни. Офіційний сайт. URL: <https://musplakat.wordpress.com/>

35. Культурна політика сучасної України: монографія / Л. П. Саракун. – Ніжин.: , 2016. – 205 с. – с.23

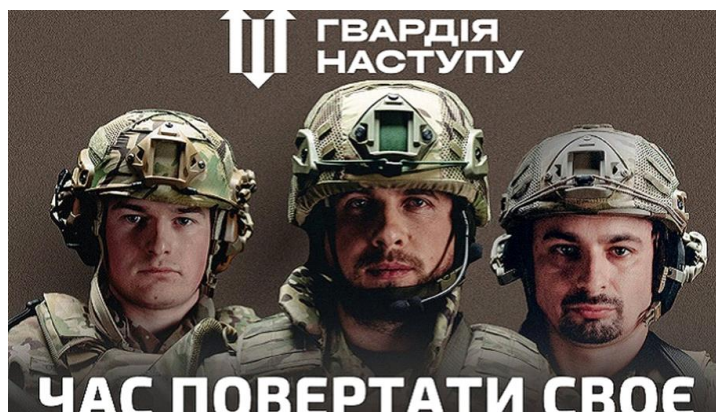
36. Наталія Богданець-Білоskalенко. Розвиток літератури для дітей в Україні (сер. ХІХ – поч. ХХІ ст.). Діти. Час. 2021 Випуск 207.с. 32-43

ДОДАТКИ

Додаток 1. Приклад радянських плакатів

Додаток 2. Сучасні плакати в якості соціальної реклами

Додаток 3. Плакати сучасних художників

